

New
Direction

the Foundation for European Conservatism

Vít Hloušek

PODNIKATELSKÉ STRANY V EVROPĚ A HNUTÍ ANO

New Direction

the Foundation for European Conservatism

New Direction – Foundation for European Conservatism is the official foundation of the European Conservatives and Reformists family at the European level. Founded in 2009 under the patronage of Margaret Thatcher, New Direction is the intellectual home of Europe's growing conservative movement, giving a voice to national movements that promote the rule of law, traditional values, free markets, and respect for the principle of protecting national sovereignty.

Through research, reports, lectures, conferences, and working groups, New Direction helps to inform the work of conservative lawmakers at the European, National, and regional level. At the same time, New Directions Summer University and series of Academies helps to bring conservative principles to a new and younger generation. By equipping politicians and activists with the tools they need, New Direction stands ready to help take the movement forwards.

newdirection.online @ndconservatism

	Úvod	5
1	Co je politický podnikatel a podnikatelská strana?	7
2	Podnikatelské strany v Evropě	11
3	Andrej Babiš podnikatel	15
3.1	Andrej Babiš a Státní bezpečnost	16
3.2	ANO aneb politická divize Agrofertu	17
3.3	Řídit stranu jako firmu	19
3.4	Babiš mediální magnát	22
3.5	Babiš ministr	22
3.6	Babiš ministerským předsedou	25
3.7	„Best in Covid“	26
3.8	Zrození národovce	26
3.9	ANO v Evropském parlamentu: Pragmatismus až na půdu	27
3.10	Nabídka určuje poptávku?	28
4	Závěr	35

ÚVOD

O Andreji Babišovi nelze v souvislosti s českou politikou nepřemýšlet a nepsat. Je v čele strany, kterou nazývá hnutím, byl ministrem financí a premiérem. Jeho „hnutí“ se etablovalo jako jeden z hlavních pólů českého stranického systému. Je to ovšem člověk, který je ve všech ohledech své politické, ale také podnikatelské činnosti kontroverzní. V době privatizace těžil ze svých dobrých komunistických konexí a spolupráce s režimní tajnou policií. Fakticky vrátil do hry normalizační nostalgii, když svým voličům otevřeně říkal, že pokud si v období komunismu jeho prebend užívali, není na tom nic špatného, protože komunistická minulost údajně už nic neznamená. Své voliče si získává populistickými sliby, které znějí dobře, ale jsou v příkrém rozporu s možnostmi české ekonomiky.

Hlavně je však Andrej Babiš spolu se Silviem Berlusconiem nejkřiklavějším ilustrativním příkladem toho, čemu se říká politický podnikatel. Není sám, podnikatelské strany rostou jako houby po dešti v řadě evropských i mimoevropských zemí. Představují kvalitativně nový a (přínejmenším potenciálně) nebezpečný způsob skloubení privátních ekonomických zájmů s přímým působením v politice. Proto je potřeba metody těchto politických podnikatelů bedlivě sledovat. Tato studie se zaměří nejen na analýzu Babišova působení v českých vládách i opozici, ale také na koncept tzv. podnikatelské strany jako takový. Chceme-li pochopit a popsat specifické rysy Babišova

podnikání a manažerského stylu, jeho způsob fungování v byznysu i politice, je důležité připomenout i nekonečný příběh jeho spolupráce s StB, jehož poslední dějství ještě nebylo uzavřeno. Poté se dostaneme ke vzniku a působení hnutí ANO a jeho propojení s Babišovými ekonomickými zájmy. Pohlédneme i na specifické momenty vnitřního fungování ANO, roli Babišem vlastněných médií a ohlédneme se i za érou 2014–2021, kdy byli ANO a Andrej Babiš podstatnou součástí českého vládnutí. Nakonec popíšeme, jak se chovají poslanci ANO v Evropském parlamentu a co to signalizuje o neuvěřitelně elastické programové a ideové nabídce této strany.

Příběh Andreje Babiše je v českém prostředí specifický. Podnikatelů s komunistickou minulostí, kteří ovládají velké firmy či holdingy zase tak málo není. Ale s výjimkou Andreje Babiše všichni řeší své potřeby udržování vztahů s politikou sférou klasickou cestou lobbingu, známostí s politiky, občasným rozhovorem v médiích či veřejným působením. I když ani tady nepanuje vždy jistota, že se nejedná o ovlivňování politiky, které je za hranou legitimní obhajoby zájmů, a přímé prorůstání ekonomické, politické a státní moci. V tomto směru je Andrej Babiš jedinečný, a to už od roku 2011, kdy se rozhodl, že je potřeba politicky pohlídat ekonomické zájmy Agrofertu přímo, tedy i jeho příběh.

CO JE POLITICKÝ PODNIKATEL A PODNIKATELSKÁ STRANA?

Než se dostaneme k samotnému Andreji Babišovi, je potřeba se podívat na fenomén politických podnikatelů obecněji. To, co je v českém případě poměrně specifickou konfigurací opravdu velkého majetku a skutečně velké politické moci, existuje i v jiných státech. Dokonce se zdá, jak uvidíme, že přinejmenším organizační model strany politického podnikatele je lákavou možností pro všechny, kteří chtějí do politiky vstoupit bez „zátěže“ tradičních pravidel vnitrostranické demokracie a tradičních územních i funkcionálních organizačních struktur, které byly v minulosti pro strany typické a které „svazují ruce“ čelným politikům v takových stranách do současnosti. Představíme-li si například Občanskou demokratickou stranu, lidovce nebo i pozvolna skomírající Českou stranu sociálně demokratickou, vidíme na příkladu vnitrostranických soupeření a různých organizačních i politických omezení, která komplikují rozhodování a život jejich předsedkyním a předsedům, jak vnitrostranická demokracie nutí už ve fázi debaty uvnitř strany samotné hledat kompromisy, personální i obsahové. Naproti tomu Babišovo ANO nebo Okamura Svoboda a přímá demokracie, která je také příkladem podnikatelské strany, i když za sebou nemá tak silný kapitál a operuje spíše jako nástroj získávání finančních prostředků z politiky, žádné ohledy na vnitrostranickou demokracii brát nemusí. Jak programatika, tak personálie řeší leader. A navíc mají typické podnikatelské strany výhodu v tom, že nejsou tolik závislé na státních příspěvcích na činnost. V českém prostředí, ve kterém dary soukromých a právnických osob představují relativně malou část stranických příjmů, je to nesporná výhoda.

To, že se bohatství a politická moc přetahují, platí pro různé režimy a pro různá historická období. Dokonce i v reálném socialismu pozdní normalizace bylo vysoké politické postavení dosti často spojeno i s osobním či rodinným bohatstvím. I v demokratickém politickém systému mají bohatí různé cesty k tomu, jak ovlivňovat politiku, ať už se jedná o dary politickým stranám nebo lobbování. I v demokratickém světě jsou z logiky pravolevého dělení stranického spektra podnikatelům některé strany blíže než jiné. Typicky je pravice vůči podnikatelům vstřícnější (i když to neplatí pro krajní pravici typu Tomia Okamury), a levice je na ně naopak přísnější a hledí na ně spíše jako na „podezřelé“ než na ty, jejichž pílí a aktivitou získává stát prostředky na své stále rozsáhlejší aktivity.

Politické soupeření, ideové i osobní sympatie, ale i obchodní zájmy, to vše dělá z řady podnikatelů osoby a osobnosti, které

přinejmenším část politického procesu zajímat prostě musí. Zvláště když tito podnikatelé vstupují bezprostředně do stranické politiky. Netvrdíme, že jejich jedinou motivací je zisk, který jim a jejich firmám politické působení přímo či nepřímo přináší. Ale můžeme v návaznosti na Maxe Webera definovat politického podnikatele jako člověka, který žije z politiky.

Weber rozlišoval mezi dvěma typy politických činovníků. Jedni žijí pro politiku, druzí žijí z politiky. U těch prvních je politika jejich niternou duchovní potřebou, u těch druhých pak zdrojem jejich příjmů. Max Weber byl realista a netvrdil, že není možná kombinace obou přístupů k politice u jednoho člověka. Jeho původní přednáška *Politika jako povolání* (Politik als Beruf)¹ byla přednesena v roce 1919 v době bouří mezi koncem první světové války a vznikem Výmarské republiky a od té doby se v podstatě ze všech evropských politiků stali profesionální politikové, kteří alespoň částečně z politiky žijí. Weber ovšem ve své době nemohl předjímat fenomén politického podnikatele, který z politiky žije novým, spíše nepřímým způsobem. Pro bohaté podnikatele typu Andreje Babiše není jejich případný poslancecký, ministerský nebo premiérský plat zásadním zdrojem jejich příjmů. Ani peníze, které dostává od státu jako příspěvek náhrad volebních nákladů a na činnost jejich politická strana, nejsou tím klíčovým. Klíčové je, že prostřednictvím vlivu na politiku mohou političtí podnikatelé kontrolovat a utvářet prostředí, ve kterém se jejich firmy pohybují. Mohou ovlivňovat legislativu tak, aby vyhovovala jejich ekonomickým zájmům, a samozřejmě mohou za určitých okolností stimulovat dotační tituly tak, aby byly peníze propláceny jejich firmám.

Nejviditelnějším a v řadě ohledů neúspěšnějším z nich byl italský magnát Silvio Berlusconi. Tento selfmademan se v průběhu 70. a 80. let vypracoval na jednoho z nejvlivnějších italských podnikatelů, do jehož spektra podnikatelských zájmů patřilo ledacos od finančních služeb přes reality až po slavný fotbalový klub AC Milano. A také, což bude pro jeho politické angažmá velmi podstatné, mediální koncern Mediaset, provozující soukromé celoplošné televizní kanály. V této době byly potřebné politické konexe kryty výbornými vztahy k předsedovi Italské socialistické strany Bettino Craximu. Jenže Craxiho semlela na počátku 90. let akce „čisté ruce“ a zahrnala jej až do exilu v Tunisku. Craxi a Berlusconi si byli blízcí nejen svými politickými a ekonomickými zájmy. Byli blízcí přátelé, Craxi byl kmotrem Berlusconiho dětí. A když se Berlusconi rozhodoval,

¹ Weber, Max: *Politik als Beruf*. Duncker & Humblot, München 1926 (<https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:0168-sssoar-59888-1>).

zda má přímo vstoupit na počátku 90. let do politiky, seděli s Craxim u jednoho stolu a probírali spolu možné strategie. Ať už si myslíme o Berlusconiho cokoliv, jeho schopnost přesvědčit italskou veřejnost o tom, že na začátku 90. let vstupuje na politické kolbiště čistě jako politikou zcela neposkvrněný byznysmen, byla hodná obdivu.

Berlusconi se v kontextu pádu první a vzniku druhé republiky ocitl bez politického krytí. Nicméně byl přesvědčen, že může Italům, nespokojeným s politickými institucemi prolezlými korupcí, které zbyly po takřka pěti dekadách vládnutí křesťanských demokratů a jiných tradičních a etablovaných stran, nabídnout nový model. Ten spočíval tehdy obsahově v ekonomickém i politickém liberalismu, ale také v bezbřehém populismu a transformaci politiky na politický marketing určený k nahánění co nejvíce voličů. Je však třeba říci, že Berlusconi, kterému se nevyhýbaly soudy a skandály, dané jednak divokým životním stylem, jednak jeho podnikatelskými aktivitami za hranou zákona, se po celý svůj politický život pohyboval na pravici, takže určité mantinely jeho jinak flexibilního přístupu přece jen existovaly. Jeho strana *Forza Italia* (překládáno nejčastěji jako Vzhůru Itálie, jde však primárně o pokřik italských fotbalových fanoušků) byla na Berlusconiho dosti dlouho závislá finančně a byl to skutečně pouze on, kdo stranu ovládal a řídil.²

Není mnoho politiků, jejichž chování a působení definovalo politologické koncepty, ale Berlusconiho se to, aniž by o to asi sám stál, podařilo. V roce 1999 použili příklad jeho strany *Forza Italia* Catarina Paolucciová a Jonathan Hopkin k tomu, aby popsali koncept tzv. *business firm party*, tedy strany typu firmy, přesněji řečeno strany, která se jako soukromá firma chová.³ K tomuto textu se, jak už to v sociálních vědách bývá, brzy přidala řada více či méně podařených dalších textů.⁴ Nebylo to jen přirozenou snahou politologů a politologů přijít se svou troškou do mlýna, ale i faktem, že podobný model nové nezdравé symbiózy podnikání a politiky byl k vidění ve stále větší míře v různých částech světa.

Podnikatelskou stranu Demokratická změna si založil majitel panamské sítě supermarketů Ricardo Martinelli. Litevský ropný podnikatel Viktor Uspaskich si dokonce založil Stranu práce. Ta byla úspěšná potud, pokud mohl Uspaskich benefitovat z peněz, které vydělal na podezřelých transakcích s ruskými partnery a pokud mohl zaplavovat obrazovky v litevských domácnostech svou televizní sebepropagací. Strana a skrze ni získaná politická imunita mu pak posloužila jako štít před soudním stíháním.

Na Ukrajině zase působila kdysi Strana regionů, která představovala jakési kryptokoaliční spojení oligarchů, vedoucí až k tehdejšímu prezidentu Viktoru Janukovyčovi. Tito političtí podnikatelé se nezdráhali kromě politického marketingu vyrábět na své politické oponenty kompromitující materiály. Někdy nebylo potřeba ani moc peněz, protože historicky průkopnickou formací byla v Norsku 70. let strana majitele psiho útulku a vydavatele časopisu se psí tematikou Anderse Langeho. Rakouská strana Team Stronach kanadsko-rakouského magnáta Franka Stronacha zase namísto budování členské základny na práci i na politické působení prostě najímala personál, jako to dělají soukromé firmy. Jeho strana také čelila ze strany svého zakladatele a mecenáše požadavku na vrácení peněz investovaných do volební kampaně. Stalo se tak poté, co se rok po svém vzniku sice dostala v září 2013 do rakouské Národní rady, ale získala jen 11 křesel a jako druhá nejmenší parlamentní strana setrvávající v opozici toho mnoho nezmohla. Stronach zjistil, že politika bez vlivu jej nebaví. Už v říjnu 2013 ohlásil odchod z politiky a v lednu 2014 rezignoval na svůj poslanecký mandát.⁵

Na všech těchto stranách bylo nápadné, že naprosto odmítly respektovat jakoukoliv hranici mezi politikou a byznysem. Integrální prolnutí neznamenalo jen podřízení politiky ekonomickým zájmům daného podnikatele, ale také marketingové strategie politické komunikace a řízení strany, centralizaci rozhodování a minimalizaci vlivu členské základny (a někdy i snaha o minimální počet členů obecně). A také vnímání voličů jako pouhých konzumentů politiky a politiky jako tržiště, kde může taková strana politického podnikatele lovit zcela bez zábran.

Na základě všech těchto teoretických a empirických debat definovali politologové Lubomír Kopeček a Vít Hloušek koncept tzv. podnikatelské strany a provedli něco jako její minimální definici. Minimální ve smyslu minima rysů, jež jsou pro takové strany typické.⁶

1. Založení strany je produktem soukromé iniciativy zakládajícího podnikatele.
2. Podnikatel – zakladatel má na formování strany klíčový vliv, a to jak z hlediska organizace, tak z hlediska ideologie a programu strany.
3. Lídr si udržuje ve straně klíčovou roli i po jejím založení a používá stranu jako svůj osobní politicko-mocenský nástroj.
4. Lídr je klíčový pro zisk zájmu ze strany médií a voličů.

2 Hloušek, Vít a Kateřina Hloušková. Svět podle Berlusconiho. *Revue Kontexty*, 4/2023, s. 4–13 (<https://casopiskontexty.cz/svet-podle-berlusconiho/>), navštíveno 29. 1. 2025.

3 Hopkin, Jonathan a Caterina Paolucci. The business firm model of party organisation: Cases from Spain and Italy. *European Journal of Political Research*, 3/1999, s. 307–339. Plná verze článku je dostupná (<https://personal.lse.ac.uk/hopkin/hopkinpaolucci1999ejpr.pdf>), navštíveno 29. 1. 2025.

4 Přehled debaty nabízí Hloušek, Vít a Lubomír Kopeček: Političtí podnikatelé a jejich strany ve srovnávací a teoretické perspektivě. In: Lubomír Kopeček, Vít Hloušek, Roman Chytilík a Petra Svačinová: *Já platím, já rozhoduji! Političtí podnikatelé a jejich strany*. B & P Publishing a Masarykova univerzita, Brno 2018, s. 20–22.

5 Tamtéž, s. 23–36.

6 Tamtéž, s. 27–38.

5. Strana není produktem žádného ve společnosti zakořeněného proudu nebo hnutí.
6. Strana není produktem rozštěpení už existující strany působící v parlamentu.
7. Vnitřní chod strany je řízen především manažerskými principy, nikoliv klasickou vnitrostranickou demokracií. To se týká jak organizace, tak mimořádné pružnosti z hlediska „nabídky“, kterou strana voličům předkládá.

Jak trefně poznamenal politolog Paul Lucardie, takové strany neslouží k tomu, aby řešily obecné společenské problémy, ale k řešení soukromých problémů svých zakladatelů a vůdců.⁷ Zážy uvidíme, že vzhledem ke stylu podnikání Andreje Babiše i toto konstatování na hnutí ANO sedí.

Čeští podnikatelé se dost dlouho drželi od přímého angažmá ve stranické politice dále. První vlašťovkou, která zazářila jako kometa ve volbách 2010, aby na vlně skandálů shořela v průběhu jednoho jediného volebního období, byly Věci veřejné, strana ovládaná agenturou ABL Víta Bárty.⁸

⁷ Lucardie, Paul. Prophets, Purifiers and Prolocutors. Towards a Theory of the Emergence of New Parties. *Party Politics*, 2/2000. s. 177. Text je k dispozici online (https://d11.cuni.cz/pluginfile.php/951345/mod_resource/content/1/Lucardie-new%20political%20parties.pdf), navštíveno 30. 1. 2025.

⁸ Hloušek, Vít: Věci veřejné: politické podnikání strany typu firmy. *Politologický časopis* 4/2012, s. 322–340 (<https://czechpolsci.eu/article/view/34813/29703>), navštíveno 29. 1. 2025.

PODNIKATELSKÉ STRANY V EVROPĚ

V předchozí kapitole jsme nastínili několik příkladů podnikatelských stran. Nicméně je potřeba se ještě u tohoto modelu fungování politické strany zastavit, protože je v současném prostředí, ve kterém klesá zájem občanů o aktivní účast na stranické politice, zcela zjevně cestou, jak velmi rychle zkonstruovat politickou nabídku, která má poměrně velkou šanci přinejmenším krátkodobě oslovit poptávku voličů po nových neokoukaných tvářích a (často jen zdánlivě) rádoby neokoukaných řešeních. Ukážeme si extrémní příklad strany organizované jako politické podnikání v podobě nizozemské Strany pro svobodu známého krajně pravicového populisty Geerta Wilderse a také na první pohled možná překvapivě rysy podnikatelské strany nástupu Emmanuela Macrona.

Geert Wilders dovedl organizační soustředění se na osobu leadera do důsledku. Jeho populistická strana, jejímž základním programovým rysem je útok na muslimy a islám, respektive na nizozemské politické elity, které muslimskou kolonizaci Nizozemska údajně podporují. Je také euroskeptický a obecně svůj politický vzestup založil na kritice veškerého establishmentu. Jeho Strana svobody (*Partij voor de Vrijheid*) má totiž jen dva členy – Geerta Wilderse samotného a jím založenou politickou nadaci. Takto extrémní potlačení vlivu jakékoliv členské základny, a tím koncentrace vnitrostranické moci, by ve většině zemí možné nebylo, ale v Nizozemsku lze stranu založit i takto. Wilders stranickou organizaci nahradil svým osobním nasazením v oblasti politického marketingu. Je velmi aktivní v médiích i na sociálních sítích a pro svůj politický vzestup využil i své trestní stíhání kvůli nenávisťným projevům. Wildersovo rozhodnutí být jediným pánem své strany ale vycházelo zejména ze zkušeností rozpadu strany jiného pravicového populisty Pima Fortuyna, která se po jeho smrti rychle rozložila, a také z jeho působení jako poslance za mainstreamovou Lidovou stranu pro svobodu a demokracii (*Volkspartij voor Vrijheid en Democratie*).

Namísto klasické stranické organizace založené na členství a vnitrostranické demokracii vybudoval Wilders strukturu své strany Pvv jako franšízu. Lokální, regionální i celostátní

politici a další spolupracovníci jsou vlastně personálem, který si strana najímá, který dostane příslušné školení a zázemí, ale který neomezuje Wildersovo politické manévrování.⁹ O tom, jak je takto konstruovaná strana úspěšná, svědčí fakt, že je zastoupena v parlamentu od roku 2006, externě podporovala v letech 2010–2012 vládu a v květnu 2024 se stala součástí koaliční vlády. Wilders ovšem jakožto velmi kontroverzní osoba musel zůstat mimo kabinet. Kvůli kontroverzím, konfliktům a krizím, které Wildersova strana v rámci svého vládního působení provokovala, však tato vláda v červnu 2025 padla.

A nakonec jeden příklad, který většinou nebývá s konceptem podnikatelských stran na první pohled spojován. Když byla v dubnu 2016 založena strana Republika v pohybu (*La République en Marche*), která se dnes jmenuje Obnova (*Renaissance*), jednalo se navzdory centristickému a mainstreamovému pojetí Macronovy politiky o projekt, který byl v mnoha ohledech podobný podnikatelským stranám. Někteří autoři poukazovali na fakt, že se jedná o subjekt na pomezí podnikatelské a silně personalizované strany.¹⁰ Nicméně fakt personalizace, strany seskupené kolem úspěšné prezidentské kandidatury Emmanuela Macrona ve volbách 2017, se snoubil s profesionálně-marketingovým přístupem k budování stranického aparátu a shánění kandidátů a aktivistů. Proti podnikatelskému charakteru Macronova stranického projektu nestála ani skutečnost, že záhy shromáždil na 12 tisíc dobrovolníků podílejících se na průběhu kampaně. Nebyli to ale členové strany, takže prostor pro volný programový apel na voliče, opřený o kritiku etablovaných stran, zůstal zcela otevřen. Z organizačního hlediska připomínala *La République en Marche* zejména na začátku spíše jakýsi start-up a rovněž stranická komunikace vypadala spíše jako komunikace firemní a marketingové organizace spíše než volební kampaně.¹¹ I pro Macrona byl volič vlastně jakýsi „zákazník“, kterému je dobré nabízet politický „produkt“ marketingovým způsobem.

A konečně, i v případě Macronovy strany se jednalo o vizi technokratického řízení státu v novém stylu, který bude lepší a efektivnější než způsob, jakým zemi spravovaly tradiční

9 Vít Hloušek a Lubomír Kopeček: Političtí podnikatelé a jejich strany ve srovnávací a teoretické perspektivě, c. d., s. 33–35.

10 Bouillaud, Christophe: Entre « parti personnel » et « parti-entreprise ». La République en Marche au prisme du comparatisme. In Thomas Frinault, Christian Le Bart a Érik Neveu (eds.): *Nouvelle sociologie politique de la France*. Armand Colin, Paříž 2021, s. 97–110.

11 Dolez, Bernard, Julien Fretel, Rémi Lefebvre a Pierre Mathiot: *Sociologie d'une entreprise politique émergente: Emmanuel Macron et le macronisme* (<https://univ-droit.fr/docs/recherche/actus/fchiers/programmes/24393/sociologie-dune-nouveaute-partisane-.pdf>), navštíveno 14. 8. 2025.

politické strany, socialisté a republikáni.¹² Správa země neměla být v Macronově pojetí ideologická, ale expertní. S výsledky, které jsou přinejlepším sporné a které otvírají potenciálně cestu k moci francouzské krajní pravici.

Na závěr této části textu o politických podnikatelích a jejich stranách je potřeba se nad tímto fenoménem zamyslet. Zamýšlení může mít v zásadě dvojí podobu. Můžeme si položit normativní otázku, zda jsou podnikatelské strany dobré pro rozvoj a zkvalitňování institucí liberální demokracie. Druhou otázkou, kterou si můžeme klást, je jejich perspektiva do budoucna. Jsou dobově ohraničeným fenoménem, který zplodil specifický politický kontext přelomu milénia, nebo tady s námi budou další desítky let, podobně jako tady s námi byly a občas stále jsou tradičnější, avšak mizející formy masových a catch-all stran? Pokusme se alespoň stručně zamyslet nad oběma otázkami.

Pokud poměříme realitu podnikatelských stran s normativním ideálem liberální demokracie, máme tady na první pohled jasný problém. Liberální demokracie je postavena kromě principů, jako je respekt k lidským právům, osobní svobodě jedince, vládě zákona, také na respektování principu dělby moci.¹³ V klasické osvícenské literatuře od Johna Locka¹⁴ až po Charlese Louise Montesquieua¹⁵ jsme se dobrali k představě, že pro zabezpečení limitů státní moci nad životy občanů obecně je potřeba, aby moc ve státě byla rozdělena mezi exekutivu, legislativu a judikativu. V představě zakladatelů americké demokracie, tzv. federalistů,¹⁶ bylo dokonce nezbytné, aby byly exekutiva a legislativa postaveny vzájemně tak, aby se oslabovaly, vyvažovaly a vzájemně kontrolovaly. To jsou známá fakta. Občas se ale zapomíná na skutečnost, že liberální představa omezené ústavní vlády v sobě nese i snahu, aby byly odděleny alespoň nějak moc ekonomická a moc politická.

Klasické liberály 19. století to zase tolik netrápilo, tehdejší politika v podmínkách volebního práva jen pro bohaté byla v podstatě kolbištěm konzervativních a liberálních ekonomických elit. Avšak v důsledku demokratizace volebního práva se liberalismus ve 20. století dopracoval k pojetí, ve kterém příliš velká koncentrace politické a ekonomické moci vede ke stavu politické nerovnosti. Můžeme k tomu klidně dodat, že taková koncentrace vede k oligarchizaci politiky, a je tedy ve výsostném zájmu státu vytvořit bariéry, které by přímému propojení politické a ekonomické moci bránily. Aby bylo jasno, nemyslím si, že by velkopodnikatelé jako Andrej Babiš měli být apriorně z účasti na politice vyloučeni. Ať mají za sebou, jakou chtějí minulost, jsou to pořád občané státu, který jim, podobně jako nám všem ostatním, musí zaručit rovná politická a občanská práva.

Avšak je zároveň potřeba pracovat na takových řešeních, která ztíží možnost využívat politické instituce k bezprostřednímu ekonomickému profitu. V praxi to znamená důsledný dohled nad finančními operacemi politických stran a kvalitní zákon o střetu zájmů.

Ten český, přestože má své mouchy, vcelku jednoznačně pojmenovává konflikt, do kterého se Andrej Babiš dostává jako vlastník Agrofertu aspirující na úřad ministerského předsedy. Ani tento zákon není dokonalý, nicméně podstatu věci vystihuje dobře a povolební tanečky mezi prezidentem Pavlem a presumptivním premiérem Babišem jsou jasným důkazem, že je v zásadě funkční. Andrej Babiš je v důsledku zákona nucen svůj nastávající střet zájmů řešit, a přestože prezidenta i veřejnost napínal, ve čtvrtek 4. prosince 2025 deklaroval, že svůj holding natrvalo „zaparkuje“ do slepého svěřeneckého fondu:

„Rozhodl jsem se nevratně vzdát firmy Agrofert, se kterou nebudu už mít nic společného. Už ji nikdy nebudu vlastnit, nebudu s ní mít žádné ekonomické vztahy a nebudu s ní v žádném kontaktu. (...) Akcie Agrofertu bude spravovat prostřednictvím trustové struktury zcela nezávislý správce, který bude kontrolován nezávislým protektorem. Obě tyto osoby určí zakladatel fondu, nezávislá osoba zabývající se vytvářením takových struktur. (...) Pravidla fungování obsažená ve statutu fondu a osoba správce svěřenského fondu zajistí nezávislou správu akcií Agrofertu a vyloučí, že bych měl z akcií v budoucnosti jakýkoliv prospěch. Nebudu tedy beneficentem ani konečným vlastníkem. Stejně tak moje děti ani manželka nebudou mít na Agrofert žádný vliv a čerpat finanční prospěch.“¹⁷

Okamžitě se objevily pochybnosti, jak reálné takové řešení je, avšak z hlediska litery zákona i požadavků prezidenta Pavla bylo učiněno zadost a Babišovi se otevřela cesta do Strakovy akademie. Kromě potřeby mít opravdu kvalitní zákon o střetu politických a ekonomických zájmů a důsledného dohledu nad veškerou hospodářskou činností (nejen) podnikatelských stran musíme z důvodů ochrany důležitých principů liberálně demokratického vládnutí také pěstovat politickou kulturu, která dává na podnikatelské strany zvýšený pozor.

Není ale realistické očekávat, že takové typy stran časem někam zmizí. Tím se dostáváme ke druhé otázce. Česká i další evropské společnosti se proměňují a spolu s nimi se proměňuje i politická komunikace. Volič se stává přelétavějším, z politické kampaně se stal marketing, fungující na úplně stejných principech, jako prodej automobilů, šunky nebo třeba teleshoppingového prodeje zboží a služeb. Může se nám to nelíbit, protože to

12 Perottino, Michel a Petra Guasti: Technocratic Populism à la Française? The Roots and Mechanisms of Emmanuel Macron's Success, *Politics and Governance* 4/2020, s. 545-555.

13 Zakaria, Fareed. *Budoucnost svobody*. Academia, Praha 2004.

14 Locke, John: *Druhé pojednání o vládě*. Svoboda, Praha 1992.

15 Montesquieu, Charles Louis de Secondat. *O duchu zákonů*. Aleš Čeněk, Plzeň 2022.

16 Hamilton, Alexander, John Jay a James Madison: *Listy federalistů: soubor esejí psaných na podporu nové Ústavy předložené federálním shromážděním 17. září 1787*. Vydavatelství Univerzity Palackého, Olomouc 1994.

17 Citováno podle SeznamZpravy, ČTK: Babiš oznámil, že se vzdá Agrofertu, premiérem se stane v úterý, *SeznamZpravy.cz*, 4. 12. 2025 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-predseda-hnuti-ano-babis-se-rozhodl-vzdat-holdingu-agrofert-293340>), navštíveno 5. 12. 2025.

vede k degeneraci obsahu veřejné debaty, ale sotva s tím něco podstatného naděláme. Bez ohledu na to, jestli jsme politickým podnikatelem, levicovým populistou nebo seriózním konzervativním politikem, bez sociálních sítí, reelsů, zjednodušování politického sdělení až na kost a permanentní komunikace s potenciálními voliči všemi dostupnými prostředky se neobejdeme. Sartoriho „videokracie“¹⁸ postupně transformovala většinu voličů v konzumenty politiky. Typ organizace podnikatelské strany se do tohoto prostředí skvěle hodí.

Nemyslím si, že se časem všechny strany v Česku stanou podnikatelskými. Minimálně ne v tom smyslu, že by za každou z nich stál velký magnát české ekonomiky, podobně, jako v čele ANO stojí Andrej Babiš. Jde o něco jiného. Svůdnost vnitřní organizace podnikatelských stran a manažerského způsobu řízení spočívá v něčem jiném. Je daleko jednodušší vybudovat

stranu jako malý profesionální aparát s hierarchickým modelem řízení, který „prodává“ produkt – stranickou ideologii, programatiku a zejména leadera. V době, kdy 99 procent občanek a občanů Česka nikdy nepracovalo pro politickou stranu¹⁹ a naprostá většina z nich ani v budoucnu nic takového dělat nechce, můžeme sice nostalgicky nebo moralistně vyzdvihovat kvalitu „tradičních“ stran, ale pokud se sami budeme chtít stát vrcholnými politiky, sáhneme stále častěji k organizačnímu modelu à la podnikatelská strana. Macronův model je toho jasným příkladem. Strany jsou součástí evropské politiky již třetího století a během této doby několikrát zásadně změnilly svoje vnitřní fungování i způsoby vztahu s veřejností. Studium Babišova ANO je proto důležité nejen kvůli Babišovi samotnému a jeho působení v české politice, ale také pro lepší pochopení kontroverzního sice, ale na významu nabírajícího politického fenoménu.

18 Sartori, Giovanni: *Homo videns*. Laterza, Roma – Bari 1997.

19 Katrňáková, Anna: *Angažovanost občanů a zájem o politiku – květen 2025*, CVVM 4. 8. 2025 (<https://cvvm.soc.cas.cz/images/articles/files/6151/pd250804.pdf>), navštíveno 5. 12. 2025, s. 5.

ANDREJ BABIŠ PODNIKATEL

Než se ale dostaneme k analýze, jak funguje Andrej Babiš jako politik, je důležité ohlédnout se za Andrejem Babišem podnikatelem. Už proto, že jak víme, v podnikatelské straně, jakou je ANO, nejde obě role tak úplně rozlišit.

Webové stránky Agrofertu ukazovaly v lednu 2025 optimistická videa plná vzletných frází o tom, jak důležité jsou důvěra, vytrvalost, píle, odhodlání a vize. A zejména zaměstnanci, kteří „nám pomáhají růst“ a kterých je zhruba 29 000 ve 220 společnostech, které podnikají ve 21 státech. Řadu ze značek patřících do koncernu Agrofert známe z obchodů: Penam, Krahulík, Olma, Vodňanská drůbež nebo Kostecké uzeniny. Impérium je dnes z hlediska rozsahu aktivit nesmírně široké a sahá od zemědělské výroby až po gynekologii a reprodukční medicínu, avšak klíčem k jeho výdělku je stále zejména chemický a potravinářský průmysl.

Jak to říkají v propagačním videu ke třiceti letům založení koncernu Agrofert: „Firma je tak dobrá, jak dobří jsou její lidé.“²⁰ Zejména v době, kdy se ANO ve volbách 2013 dostalo poprvé do Poslanecké sněmovny a kdy se ve volbách 2017 rýsoval jeho výborný výsledek, však byla řada podnikatelských praktik Andreje Babiše a jeho koncernu zmapována v řadě novinových a časopiseckých článků i ve třech knihách, které dávají jednomu z největších českých koncernů nahlédnout pod pokličku.²¹ Vidíme manipulaci s časovou sousledností aktivit vedoucích k „emancipaci“ Agrofertu od společnosti Petrimex v roce 1995,²² nejasné vazby na zahraniční kapitál nebo různé machinace a zneužívání politických kontaktů v příběhu privatizace Unipetrolu (Privatizovat Unipetrol se Babiš snažil dvakrát, Zemanova vláda v prosinci 2001 tuto transakci posvětila navzdory stanovisku odborné komise, která doporučovala privatizovat Unipetrol do rukou britské společnosti Roth Energy. Jenže Babiš neměl na nákup peníze, dojednaná spolupráce s polským PKN Orlen byla za hranicemi pravidel, a proto Babiš v srpnu 2002 deklaroval, že nemůže dokončit privatizaci za původních podmínek. K velkému

rozhořčení Zemana, který upřednostňoval Agrofert jako jeho tolik oblíbenou „českou cestu“, a Babišova největšího podporovatele v této aktivitě Miroslava Grégra z privatizace do rukou Agrofertu definitivně sešlo.)²³ či v přehlasování veta prezidenta Václava Klause na povinné přimíchávání biosložek do paliv v roce 2010.²⁴

Další zdokumentovanou strategií Babiše-podnikatele je nepřátelský způsob převzetí, kdy původní, v podstatě na exkluzivité postavenou spolupráci vystřídá zákeřný tlak na firmu, jehož výsledkem nakonec je, že ji Agrofert kompletně pohltí.²⁵ Toto vše bylo již dobře popsáno v knihách Jaroslava Kmenty, Tomáše Perglera, Zuzany Vlasákové a Jakuba Patočky, které zmiňujeme v poznámce 9, není tedy třeba se k nim detailně vracet. Ale je dobré si připomenout, že Babišovy podnikatelské praktiky sice nebyly nutně za hranou zákona, ale určitě balancovaly na její hraně a rozhodně se nenesly v duchu selfmademanů typu Tomáše Bati. Spíše se odehrávaly ve světě, kde hrály kromě hroší kůže a kachního žaludku roli i kontakty a známosti sahající do druhé dekády Husákovy normalizace a zahrnující kromě lidí ze světa tehdejších PZO i osoby ze světa tehdejší StB. A kde se tvořily i kontakty nové, ať už na politiky ODS 90. let anebo, ještě daleko intenzivněji, na politiky ČSSD v čele se Stanislavem Grossem. Stranou nezůstaly ani bezpečnostní složky, včetně Útvaru pro odhalování organizovaného zločinu, kde v té době dělal ředitele Robert Šlachta, či Bezpečnostní informační služby.²⁶

Pro zajímavost zmiňme, že Andrej Babiš svými pochybnými aktivitami dokázal zaměstnat dokonce i francouzské úřady. V únoru 2022 bylo proti němu zahájeno vyšetřování kvůli praní špinavých peněz z daňových podvodů. Francouzská policie se zajímá o podmínky nabytí Babišových nemovitostí na Azurovém pobřeží prostřednictvím jeho offshorových společností. Konkrétně se jedná o 15 milionů eur na nákup zámku Château Bigaud a přilehlých pozemků. Jednalo se přitom o aktivitu, kterou Babiš nepřiznal ve svém majetkovém přiznání.

²⁰ <https://www.agrofert.cz/>

²¹ Pergler, Tomáš: *Babiš. Příběh oligarchy*. Mladá fronta, Praha, 2014. Kmenta, Jaroslav: *Boss Babiš*. JKM – Jaroslav Kmenta, Nymburk 2017. Vlasatá, Zuzana a Jakub Patočka: *Žlutý baron. Skutečný plán Andreje Babiše: Zřídil stát jako firmu*. Vydavatelství Referendum, Brno 2017.

²² Pergler: *Babiš ...*, c. d., s. 46–47.

²³ Kmenta: *Boss Babiš*, c. d., s. 86–92.

²⁴ Tamtéž, s. 65–98 a 120–121.

²⁵ O této praxi obsáhle informují ve své knize zejména Zuzana Vlasatá a Jakub Patočka (*Žlutý baron...*, c. d.).

²⁶ Kmenta: *Boss Babiš*, c. d., s. 128.

Babiš věren svým zvykům označil tato obvinění za pomluvu proti němu a hnutí ANO.²⁷

Bez ohledu na to, jak mohou působit reklamy na některé spotřebitelsky orientované části Agrofertu, není Babiš v podnikání „srdcař“, který by měl zájem o jeho předmět, výrobu, spotřebitele nebo nedej bože o zaměstnance svých firem. Jde mu prostě o minimalizaci výdajů a maximalizaci zisku, což je obecně samozřejmě zájmem každého podnikatele. Ale ne každý podnikatel se žene za ziskem na úkor kvality výroby či poměrů ve firmě. A ne každý podnikatel dosahuje přebytku v takové míře pomocí peněz pocházejících tak či onak ze státních prostředků. Babišovým podnikatelským ideálem je uzavřený dodavatelsko-odběratelský okruh tvořený z firem.

Od vidlí až na vidličku v potravinářském průmyslu. Nebo třeba tak, že se na začátku procesu na polích Agrofertu vypěstuje řepka, hnojená hnojivem z Agrofertu a skladovaná v jeho silech, a na konci tohoto procesu vyteče bionafta, kterou čerpají do svých nádrží vozidla firem patřících pod koncern. To vše ještě doplněno daňovými úlevami nebo jiným typem státní podpory.²⁸ Zatímco v letech 1998–2013 získal Agrofert na investičních

pobídkách celkem 1,5 miliardy, v letech 2014–2017 to už bylo 2,2 miliardy.²⁹ To bylo ANO ve vládě „juniorním“ koaličním partnerem ČSSD a sám Babiš ministrem financí.

Dotací pokusy Agrofertu získaly i evropský rozměr, když společnost Penam, patřící do holdingu Agrofert, získala dotaci ve výši sta milionů korun na výzkum a výrobu inovované verze toastového chleba. Jenže záhy se ukázalo, že žádost nesplňuje potřebné parametry, a Evropská komise platbu dotace zastavila. Nicméně český stát dotaci firmě novou linku, která byla spuštěna v roce 2018, proplatil.³⁰ Na podzim 2024 obvinila policie firmu Penam z dotačního podvodu ve výši sto milionů korun.³¹

Jak to výstižně v úvodu ke své knize věnované převážně Babišovu podnikání shrnuli Zuzana Vlasatá a Jakub Patočka: „[p]ochopili jsme, že základním předmětem podnikání Andreje Babiše není zemědělství, kterému nerozumí a které ho ani nezajímá. Jeho základním zdrojem příjmů je stát: příjmy z veřejných rozpočtů, státní zakázky, dotace, daňové úlevy, investiční pobídky a úpravy regulací tak, aby vše sloužilo především jeho osobnímu ekonomickému zájmu.“³²

3.1 Andrej Babiš a Státní bezpečnost

Ke znalosti „předpolitického“ života Andreje Babiše slouží jeho oficiální životopis z roku 2011, kterým doprovázel založení hnutí ANO,³³ nefiltrovanou verzi, která do příběhu pilného a inteligentního selfmademana, který se vlastním úsilím dostal až na vrchol, doplní prvky spolupráce s StB (Nejde jen o fenomén Babišovy spolupráce před rokem 1989. V roce 2014 týdeník Echo spočítal, že kolem Babiše se v jedné době pohybovalo až 17 bývalých pracovníků nebo agentů StB. Ševela, Vladimír: Estébáci kolem Babiše: napočítali jsme jich 17.),³⁴ komunistické i postkomunistické konexe a kamarádsofity či neštítění se metod „na hraně“, najdete v úvodních kapitolách Perglerovy knihy.³⁵

Díky působení svého otce v oblasti zahraničního obchodu strávil každopádně Andrej Babiš část svého dětství a mládí v zahraničí, díky čemuž se naučil výborně francouzsky. Vystudoval bratislavskou Vysokou školu ekonomickou a nastoupil do zaměstnání v podniku zahraničního obchodu (PZO) Chemapol,

vstoupil do KSČ, StB jej zaevidovala jako důvěrníka a od roku 1982 jako agenta s krycím jménem Bureš. V roce 1985 odjel jako delegát do Maroka, odkud se vrátil v roce 1991, nastoupil do PZO Petrimex, kde udělal za dva roky rychlou kariéru od ředitele obchodní skupiny, zabývající se dovozem všech surovin pro výrobu hnojiv a následným vývozem vzniklých produktů, až po člena představenstva, a začal postupně budovat své podnikatelské impérium. Agrofert vznikl 25. ledna 1993.

Zastavme se ale chvilku u jeho evidence jako agenta StB v 80. letech. Jde o to, že tato skutečnost má i v současné době hluboký politický význam. A to i v tom případě, že ti, kteří Andreje Babiše podporují a volí, se o jeho aktivity v době normalizace nezajímají, a i kdyby se spolupráce s StB plně a nepochybně prokázala i soudně (což se už několikrát stalo), bylo by jim to úplně jedno. Ti, kteří stojí vůči Babišovi v politické opozici, o jeho spolupráci nepochybují a vnímají ji jako jeden ze zásadních projevů jeho

27 Le Figaro + AFP: L'ex-Premier ministre tchèque visé par une enquête en France pour blanchiment de fraude fiscale, *Le Figaro*, 12. 8. 2022 (<https://www.lefigaro.fr/flash-eco/l-ex-premier-ministre-tcheque-vise-par-une-enquete-en-france-pour-blanchiment-de-fraude-fiscale-20220812>), navštíveno 26. 1. 2025.

28 Vlasatá a Patočka: *Žlutý baron ...*, c. d., s. 69–74; Kmenta: *Boss Babiš*, c. d., s. 117.

29 Vlasatá a Patočka: *Žlutý baron ...*, c. d., s. 84.

30 Kmenta, Jaroslav: *Babišovo Palermo I.* Jaroslav Kmenta, Nymburk 2021, s. 301–309.

31 Bartosz, Jakub: Kriminální dohra o stomilionové dotace na linku na toastový chleba pro Penam z Agrofertu. *Novinky.cz*, 25. 10. 2024 (<https://www.novinky.cz/clanek/krimi-obvineni-z-podvodu-kolem-linky-na-toastovy-chleba-40494609>), navštíveno 12. 2. 2025.

32 Vlasatá a Patočka: *Žlutý baron ...*, c. d., s. 8.

33 ANO: Můj příběh, ANO, nedatováno (<https://www.anobudelib.cz/cs/o-nas/andrej-babis/>), navštíveno 24. 1. 2025.

34 *Echo24*, 19. 9. 2014 (<https://www.echo24.cz/a/i6YBh/estebaci-kolem-babise-napocitali-jme-jich-17>), navštíveno 25. 1. 2025.

35 Pergler: *Babiš ...*, c. d.

nemorálnosti. Také v tomto případě se Babiš pokoušel všemi prostředky působit velmi intenzivně na veřejnost, ale i státní instituce tak, aby podezření ze spolupráce jednou provždy vyvrátil. Postupuje stejně, jak „vysvětluje“ také všechny své podivné tahy a aktivity v podnikání, popírá, mlží, zuří, rozčiluje se a obviňuje ze svých vlastních prohřešků vulgárně své oponenty. Mlžili i pracovníci StB, kteří jej měli na starosti.

V roce 2021 se ve slovenském Ústavu paměti národa našla karta agenta StB Babiše-Bureše. Babiš trval na tom, že evidenční karta musí být zfalšovaná, protože agentem StB nebyl. Podle tehdejšího vyjádření historika Jerguše Sivoše, předního odborníka na problematiku fungování a působení StB na Slovensku, je ale možnost, že by „estébáci“ kartu zfalšovali, naprosto minimální až nulová. Zápisy byly zcela podle tehdejších předpisů a jak uvedl Sivoš: „Statistická karta tajného spolupracovníka je dalším ze série důkazů o evidenci Andreje Babiše jako tajného spolupracovníka Státní bezpečnosti. A koresponduje s údaji ze spisů i různých pomocných evidencí StB. Důležitá je i z hlediska podpisů, kterými operativní příslušníci StB potvrzovali převzetí svazku tajného spolupracovníka, a podpisu pracovníka evidenčního útvaru StB. Ten pracoval se statistickou kartou až po předložení třemi náčelníky schváleného návrhu na získání tajného spolupracovníka a později jen se schváleným návrhem na odevzdání svazku jinému operativnímu příslušníkovi.“³⁶ Pravděpodobnost, že by byly údaje na kartě smyšlené, se tedy evidentně limitně blíží nule.

Babiš se ovšem s Ústavem paměti národa dlouhá léta soudil a tento soud prošel všemi stupni, včetně slovenského Ústavního

soudu (zde se o něm jednalo hned dvakrát). A dokonce o něm jednal i Evropský soud pro lidská práva, který však na sklonku roku 2018 odmítl Babišovu žalobu na Slovensko jako neopodstatněnou. Podle předchozího výroku slovenského Ústavního soudu neměl být žalovanou institucí Ústav paměti národa.

Ale Babiš se nevzdával a soudil se dál, tentokrát proti slovenskému Ministerstvu vnitra. V této kauze však rozhodnutí soudu nepadlo. Poté, co se k moci na Slovensku vrátil po parlamentních volbách 2023 Robert Fico, rozhodlo se slovenské Ministerstvo vnitra uzavřít s Babišem smír. V říjnu 2024 deklarovalo, že uznává neoprávněnost evidence Andreje Babiše jako agenta StB. Rozhodnutí bylo překvapivé. Soud přitom probíhal několik let a, jak jsme viděli, přibýly nové důkazy v Babišův neprospěch. „*Toto riziko bylo v kontextu efektivního hospodaření s veřejnými financemi neakceptovatelné*“ a „*postup je plně v souladu s naší snahou chránit finanční zájmy Slovenska a zabránit zbytečnému plýtvání veřejnými financemi*“, zdůvodnilo svůj krok ministerstvo.³⁷

I spor o Babišovu spolupráci s StB tak vyzněl jako skoro vše, jaksi do ztracena. Babiš prostě něco urputně tvrdil a slovenské Ministerstvo vnitra vedené Matúšem Šutajem Ešťokem (Hlas – Sociální demokracie) mu uhnulo z cesty. O skutečných důvodech můžeme spekulovat, nabízí se třeba Babišova podpora Robertu Ficovi, kterou vyjádřil ve zhruba dvouminutovém videu koncem září 2023 těsně před slovenskými parlamentními volbami.³⁸ Ale vidíme podobný vzorec, který obestíral Babišův přístup k vysvětlování jeho problematičtějšího podnikání.

3.2 ANO aneb politická divize Agrofertu

Důvodů, proč Andrej Babiš vstoupil do politiky, je více. Oslabila jeho vazba na politiky ODS i ČSSD, zaujal jej i poměrně hladký start Věcí veřejných ve volbách 2010, možná jej inspirovaly i politické aktivity jiných podnikatelů. Karel Janeček zaregistroval, podporován například Radimem Jančurou, Stanislavem Bernardem a Janem Krausem svůj nadační fond proti korupci po určitém úsilí v březnu 2011. Z vágní, ale ostré kritiky Mírka Topolánka a řečí o „českém Palermu“ na podzim 2011 přešel Babiš k mediální ofenzivě. V show Jana Krause vytáhl na kameru list s nápisem Občanské fórum proti korupci, nekompetentnosti a za vymahatelnost práva.³⁹

Spojení s Krausem může působit podivně, ale Babiš vždy uměl kolem sebe shromáždit populární herce, zpěváky a další osobnosti.

Dokázal také kolem sebe soustředit zajímavé podporovatele. Hezký vzorek nabízí kniha rozhovorů, která byla připravena jako narozeninový dárek k Babišovým šedesátinám v 2. září 2014. Vedle osob z Agrofertu (tehdy ještě v milosti jsoucí Věra Jourová, jeden z Babišových dvorních žurnalistů István Léko nebo autor doslovu Jiří Haspeklo, který spolu s Babišem Agrofert v roce 1993 zakládal) tam o Babišovi hezky mluví Richard Krajčo, Marie Rottrová, Věra Čáslavská, Josef Váňa, majitel Kofoly Jannis Samaras nebo majitel cirkusu Jaromír Joo.⁴⁰

Ale vraťme se k budování politického nástroje. V říjnu 2011 si nechal Babiš na patentovém úřadě zaregistrovat název Akce nespokojených občanů a zkratku ANO 2011. Následovalo založení občanského sdružení téhož jména, vyjádření sympatizantů,

36 Pergler, Tomáš: Zfalšování údajů o agentu Babišovi si nedovedu představit, říká historik. *Seznam.cz*, 10. 4. 2021 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/zfalsovani-udaju-o-agentu-babisi-si-nedovedu-predstavit-rika-historik-150148>), navštíveno 24. 1. 2025.

37 ČTK: Babiš byl mezi agenty StB neoprávněně, uznalo slovenské vnitra. Uzavřelo smír, *denik.cz*, 21. 10. 2024 (<https://www.denik.cz/staty-eu/babis-agent-stb-slovensko-verdikt.html>), navštíveno 24. 1. 2025.

38 Babišův proslav ke Slovákům je možno najít stále na webu: Babiš, Andrej: Volte Ficovu stranu, doporučil Slovákům Babiš. Liberály označil za šílence, *Idnes TV*, 29. 9. 2023 (https://tv.idnes.cz/zahranicni/andrej-babis-ano-hnuti-fico-slovaci-volby-slovensko-liberalove.V230929_145902_idnestv_tjz), navštíveno 24. 1. 2025.

39 Pergler: *Babiš ...*, c. d., s. 132.

40 *O Babišovi bez Babiše. 14 rozhovorů*. Agrofert, Praha 2016 (<https://www.anobudelp.cz/file/edee/ke-stazeni/o-babisovi-bez-babise.pdf>), navštíveno 30. 1. 2025.

zakládání místních poboček a úspěšné i neúspěšné lanáření známých tváří. Podle informací z webu ANO 2011 z ledna 2012 byl mezi podporovateli třeba i Michal Viewegh a celkem bylo takových lidí více než 17 tisíc.⁴¹ To vše ale stále v rovině tlaku na stávající politiky a mimo standardní stranickou soutěž. Babiš se tehdy dovolával i Václava Havla a svou výzvu občanům formuloval dosti sugestivně:

„Vážení spoluobčané, jmenuji se Andrej Babiš. V Česku zaměstnávám ve svých firmách tisíce lidí, platím stovky milionů korun na daních a jsem naštvaný stejně jako vy. Naštvaný proto, že politici naši zemi od revoluce nejenže neumějí řídit, ale přihlížejí jejímu rozkrádání. Jsem naštvaný, že žijeme v nefunkčním státě. Veřejně jsem řekl to, co si většina z vás myslí, ale bojí se to říct nahlas. Někteří mě varují, že dělám chybu, když ostrou kritiku říkám veřejně. Prý se stejně nic nezmění, Češi se nesjednotí a nakonec na to doplatím já sám, moje rodina a moje firmy. (...) A politici se mezitím hádají. Ve vládní koalici mezi sebou, Nečas s Kalouskem, Bárta se všemi. Sobotka se pře se spolustraníkem Haškem a Zeman s Paroubkem usilují o vstup svých stran do parlamentu s jedinou motivací: pomstít se ČSSD. Paní Bobošíková s Machem a Bátorou připravují další politickou kariéru pana prezidenta a lobbisté si mnou ruce. Jednání tripartity jsou bez konkrétních závěrů, demonstrace odborářů politici neberou vážně, a tak nepřinášejí žádné výsledky. A pan prezident Klaus nad tím spokojeně trůní a říká, že korupce je u nás stejná jako ve státech kolem nás, a žádá tvrdá data. (...) Za první republiky jsme patřili mezi nejvyspělejší průmyslové země světa. Český národ má pořád obrovský potenciál. Žije tady spousta šikovných a podnikavých lidí, čeští manažeři se uplatnili při řízení globálních firem. Naše země může mít zase přebytečný státní rozpočet. A naše děti pak mohou žít ve společnosti, která bude svojí úrovní podobná Švédsku nebo Švýcarsku. Je to možné? Ano, pokud se sjednotíme a budeme mít společný cíl. Tím cílem je spravedlivější společnost, funkční a právní stát. A toho můžeme dosáhnout jedině jednoznačným vítězstvím občanského hnutí složeného z důvěryhodných a nezávislých osobností České republiky v následujících parlamentních volbách, aby bylo možné prosadit zákony, které povedou k omezení dosavadního politického marasmu, zabrání rozkrádání státu, zvýší všeobecnou transparentnost a efektivitu veřejné správy a umožní začít používat při správě státu zdravý rozum. Pokud se nám podaří nejpozději do dvou let „zaplnit Václavské náměstí“ a představit na něm konkrétní vizi budoucnosti České republiky a konkrétní osobnosti, které tento stát změní ve prospěch nás

všech, může se naše hnutí transformovat v politickou stranu a prosadit se v parlamentních volbách 2014. Řízením státu jako prosperující firmy a zbavením se korupce, nekompetentnosti a lhostejnosti některých úředníků je možné časem ušetřit stovky miliard korun, které je potřeba použít ve prospěch občanů.“⁴²

Následně mluvil tak dlouho o tom, jak moc se mu nechce jít do politiky, až z polohibernovaného občanského sdružení udělal v květnu 2012 politické hnutí.⁴³ Rozdíl mezi stranou a hnutím je v Česku čistě sémantický. Pokud chcete surfovat na vlně protestních nálad a kritizovat etablované strany, je volba nazvat svou stranu „hnutím“ volbou naprosto logickou. Věčně nespokojeným lidem v Česku, kde řadě voličů možná ještě v hlavě rezonuje spojení „strana“ se státostranou vládnoucí před rokem 1989, nebo heslo Občanského fóra z voleb 1990, podle něhož jsou strany pro straníky, zní prostě slovo hnutí tak nějak lépe a lidověji. Pád Nečasovy vlády mu otevřel vynikající příležitost, jak kromě dlouhodobého pocitu nemalé části české veřejnosti o vsudypřítomné endemické korupci surfovat i po konjunkturním větru nespokojenosti s vládou a rozpadu Věcí veřejných, které vytvořily vakuum v oblasti protestně orientovaného hnutí, které Babiš velmi úspěšně zaplnil. Ukázalo se několik prvků, které jsou pro volební úspěchy hnutí ANO dodnes podstatné. Komunistická minulost Babiše ani některých dalších kandidátů nevalila, profesionální marketing zabral stejně jako známé tváře (tehdy v roce 2013 třeba herce a diplomata Martina Stropnického nebo novináře Martina Komárka, v roce 2011 třeba Elišku Kaplicky, ženu známého architekta, nebo novináře Jana Macháčka, který dodnes působí jako předseda správní rady Institutu pro politiku a společnost,⁴⁴ think-tanku blízkému ANO).

Jak vidíme z grafu, Babišovo ANO se postupně etablovalo jako nejsilnější česká politická strana. Je úspěšné v parlamentních i krajských volbách. V roce 2016 ANO vyhrálo v devíti krajích ze třinácti (v Praze se volí v rámci komunálních voleb), o čtyři roky později dokonce v desíti a v roce 2024 tento triumf zopakovalo. I když v komunálních a donedávna senátních a evropských volbách ANO takovou dominanci nevykazovalo, můžeme konstatovat, že se v české stranické politice jednoznačně etablovalo. Jenže z hlediska jeho organizace i přístupu k politice se ANO nechová jako standardní politická strana, ale spíše jako podnikatelská strana ve znamení technokratického populismu.⁴⁵

41 ANO 2011: Podporují nás, ANO2011, 3. 1. 2012 (<https://web.archive.org/web/20120103120434/http://ano2011.cz/podporuji-nas>), navštíveno 24. 1. 2025.

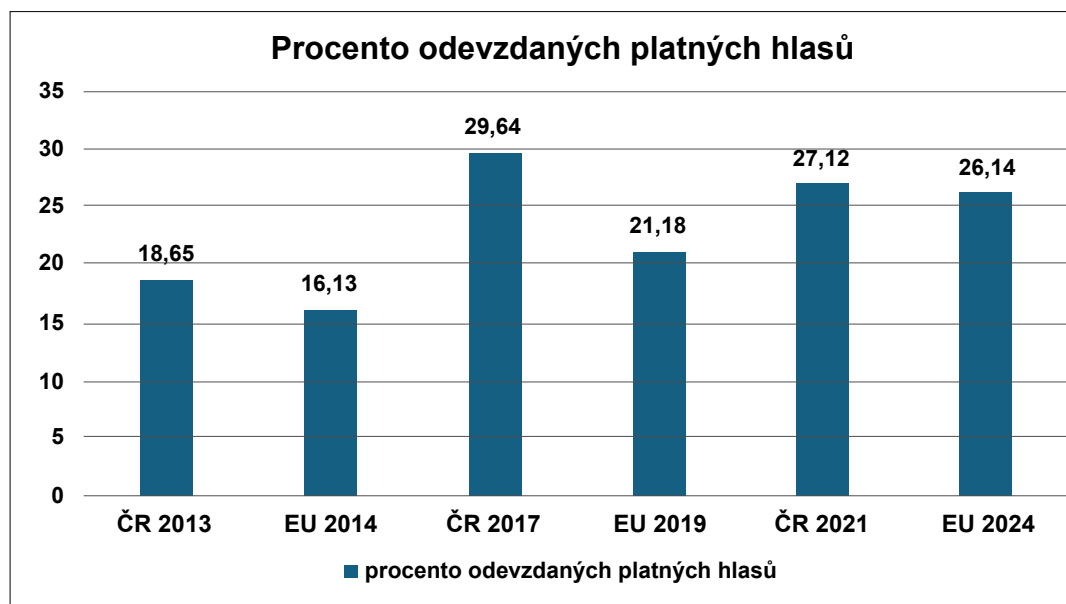
42 ANO2011: Výzva ANO 2011, ANO2011, 3. 1. 2012 (<https://web.archive.org/web/20120103090309/http://ano2011.cz/>), navštíveno 24. 1. 2025.

43 Zákon č. 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a v politických hnutích sice hovoří o stranách a hnutích, ale fakticky je nijak nerozlišuje, platí pro ně naprosto shodné podmínky.

44 IPS: Správní rada, Institut pro politiku a společnost, nedatováno (<https://www.politikaspolecnost.cz/kdo-jsme/jan-machacek-2/>), navštíveno 25. 1. 2025.

45 Buštková, Lenka a Petra Guasti: The State as a Firm: Understanding the Autocratic Roots of Technocratic Populism. *East European Politics and Societies and Cultures*, 2/2019, s. 302–330. Havlík, Vlastimil: Technocratic Populism and Political Illiberalism in Central Europe, *Problems of Post-Communism*, 6/2019, s. 369–384.

Graf 1: Výsledky hnutí ANO ve volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a do Evropského parlamentu

Zdroj: www.volby.cz

3.3 Řídit stranu jako firmu

ANO je registrováno jako politické hnutí, a platí pro ně tedy všechna ustanovení Zákona č. 424/1991 Sb. o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, tedy i jeho čtvrtý paragraf, který mimo jiné předpokládá, že strany mají ve svých stanovách zakotveny demokratické zásady fungování a vnitrostranického rozhodování. Formálně těmto zásadám odpovídají i stanovy ANO registrované ministerstvem vnitra.

V praxi ale vidíme namísto rozvinuté vnitrostranické demokracie centralistické rozhodování. ANO je jakousi pyramidou moci, na jejíž špičce je situován „otec zakladatel“ Andrej Babiš. Poučení z Věcí veřejných jej vedly k tomu, že navzdory zdůrazňování svého přístupu manažera oproti neschopným politikům stanul v čele hnutí a působil také jako volební leader. Na druhém zasedání předsednictva ANO, posledním, které se odehrálo ještě za účasti osob nezávislých na Agrofertu a vstupujících do ANO s dobrou vírou, že se skutečně bude modernizovat a bojovat s korupcí, Babiš podle některých účastníků řekl: „*Já platím, já rozhoduju, vy jste tady od toho, abyste mi sháněli členy, a ne od toho, abyste mi do toho fušovali.*“⁴⁶ Výše zmíněná centralizace

se netýká jen běžného života strany, ale třeba i sestavování kandidátek.⁴⁷

První sněm ANO, který se konal v létě 2012, zvolil do čela Babiše (73 ze 76 odevzdaných hlasů⁴⁸) a jako místopředsedy Jaroslava Faltýnka, Radku Maxovou, Petra Bindera, Richarda Brabce a Pavla Klačku. V březnu 2013 se konal druhý sněm, který 169 hlasy ze 172 potvrdil Babiše v čele hnutí a do předsednictva zvolil Jana Hammera, Petera Harváňka, Janu Valinčičovou, Hanu Greplovou a Věru Jourovou. Kromě Jourové ale všichni hned průběhu března rezignovali. Oficiální vysvětlení ANO hovořilo o chybě v komunikaci, Andrej Babiš o překvapení. Ale Hana Greplová vysvětlila svůj odchod tím, že její představa o demokracii a roli demokraticky zvoleného předsednictva se neslučuje s hierarchickým a centralizovaným fungováním hnutí.⁴⁹ Na to Andrej Babiš reagoval tak, že politici mají nahazovat vize, ale dopracovávat je mají profesionálové: „Ti lidé, kteří vedení našeho hnutí opustili, tento princip nepřijali. Měli pocit, že budou jako politici rozhodovat o něčem, co přísluší profesionálům.“⁵⁰

46 Vlasatá a Patočka: *Žlutý baron* ..., c. d., s. 155.

47 Kopeček, Lubomír: I'm paying so I decide. Czech ANO as an extreme form of a business-firm party. *East European Politics and Societies* 4/2016, s. 725–749. Rukopis textu si lze přečíst online (https://www.researchgate.net/publication/303796212_I'm_Paying_So_I_Decide_Czech_ANO_as_an_Extreme_Form_of_a_Business-Firm_Party), navštíveno 30. 1. 2025.

48 Pergler: *Babiš* ..., c. d., s. 135.

49 Dostál, Vratislav a Jakub Patočka: Hnutí ANO dlouhodobě porušuje vlastní stanovy. *Deník Referendum*, 24. 9. 2014 (<https://denikreferendum.cz/clanek/18824-hnuti-ano-dlouhodobě-poruuje-vlastni-stanovy>), navštíveno 24. 1. 2025.

50 ANO: Odpadlíci z čela hnutí? Prý chyba v komunikaci, 14. 4. 2014 (<https://www.anobudelip.cz/cs/makame/archiv/z-medii/odpadlici-z-cela-hnuti-pry-chyba-v-komunikaci-11289.shtml>), navštíveno 24. 1. 2025.

Hned na začátku reálného fungování hnutí ANO se tak jasně ukázalo, jaká je role vnitrostranické demokracie, jaká je role Andreje Babiše a jaká je role lidí přicházejících do politiky z koncernu Agrofert. Pro zajímavost je dobré dodat, že situace nebyla řešena a poté, co byla Věra Jourová nominována do Evropské komise, nemělo hnutí až do února 2015 kromě Andreje Babiše ani jedinou osobu, která by působila v jeho předsednictvu.⁵¹ Další sněm v roce 2015 dokonce zvolil Andreje Babiše do čela strany naprosto všemi hlasy přítomných. Když pak Babiš deklaroval, že si přeje jako prvního místopředsedu Faltýnka, ostatní kandidáti na tuto funkci před volbou rezignovali. A podobně hladce proběhla i volba řadových místopředsedů.⁵²

V nastoupeném trendu pokračuje ANO dodnes. Žádný ze sněmů (2019, 2022 a 2024) nepřinesl nic, co by se podobalo skutečnému politickému soupeření a politické diskusi. Na posledním sněmu získal ve volbě předsedy Andrej Babiš nominaci ze čtrnácti krajů a ve volbě samotné zhruba 90 procent hlasů, přesně 88 z 98 delegátů, z nichž jen jediný byl proti. Ještě lépe na tom byl první místopředseda Karel Havlíček, který získal 91 hlasů. Na čtyři místa řadových místopředsedů byli přesně čtyři kandidáti, z nichž nejmenší podporu „pouhých“ 78 hlasů získal nováček ve vedení Robert Králíček. Alena Schillerová, Richard Brabec a Radek Vondráček tedy získali více než osmdesátiprocentní podporu.⁵³ Nekonal se žádné drama, protože Andrej Babiš má stranu pevně v rukou.

V ANO není prostor pro odmítnutí, pro disentanční hlasování ani, jak se zdá, pro demokratickou diskusi, i kdyby se to mělo týkat zvolených poslankyň a poslanců za ANO, kteří mají podle ústavy volný mandát. Jak to v klubu ANO chodí, ilustruje „debata“ o postoji hnutí k zákonu regulujícím hrací automaty. Údajně to bylo tak, že na klub nastoupil Jaroslav Faltýnek, drsně si vyžádal pozornost a prohlásil něco v tom smyslu, že tady je papír, podle kterého se bude hlasovat. A tím byla celá záležitost dosti politicky i mediálně kontroverzního zákona pro ANO jednou provždy „prodiskutována“.⁵⁴

Tomu ostatně napomáhá nejen neformální rozložení moci ve straně, ale hlavně také její stanovy.⁵⁵ Předseda strany má klíčovou roli nejen neformálně, ale i formálně. Při zastupování ANO navenek jedná samostatně ve všech záležitostech. Obecně je rozhodování ve straně podle stanov velmi centralizované. Výbor strany může například explicitně zasahovat do složení volebních kandidátek. Ovšem i tady nad výborem stojí předseda Andrej Babiš, který může zasahovat i do podoby kandidátek sestavených výborem. Ve stanovách jsou popsány celostátní, krajské i místní orgány a ANO formálně nijak zásadně nevybočuje z úzu struktur, které známe z ostatních stran, s tou výjimkou, že fakticky se rozhodování strany po změně stanov 2017 přesunulo z výboru do užšího grémia, koncipovaného formálně jako poradní orgán předsedy. Zajímavější je, co ve stanovách příliš popsáno není. To je například role hlavního a krajských manažerů strany. Manažerské principy jsou pro fungování ANO jednoznačně důležitější než vnitrostranická demokracie. Stejně tak jako od začátku výrazně centralizované a hierarchické rozhodování, ve kterém měl vždy fakticky dominantní roli předseda Babiš. A postupné úpravy stanov jen dávaly formalitu do většího souladu s faktickým stavem.

Vzhledem ke skutečnosti, že počet členů ANO osciluje dlouhodobě kolem čísla tři tisíce, není asi po vnitrostranické demokracii v ANO dostatečná vnitřní poptávka. Stát se členem hnutí není lehké, uchazeč je nejprve jako čekatel na členství lustrován a o definitivním přijetí, či nepřijetí rozhoduje předsednictvo strany, tedy její vrcholný orgán. Lustrování potenciálních členů je důkladné a vyžaduje určitý čas, ale když se jedná o zájmy vysoce postavených politiků, lze to udělat ze dne na den, jako se stalo v Brně. Do místní stranické buňky bylo ze dne na den přijato na sedmdesát osob, přijati byli v Praze bez vědomí místní stranické organizace. A jednalo se o osoby blízké pozdějšímu hlavnímu aktérovi kauzy Stoka Švachulovi.⁵⁶ Předsednictvo strany ostatně rozhoduje i o vyloučení člena.⁵⁷ Výzkum čelných představitelů ANO, provedený před rokem 2017, ukázal, že dvě třetiny z nich mají manažerský původ, necelá pětina z nich pak pocházela z firem koncernu Agrofert.⁵⁸ Všelidové hnutí, o kterém Andrej Babiš tak rád hovoří, tedy z ANO dělá nikoliv limitovaná členská základna, ale politický marketing.

51 ČT24: Pravidla ANO: Nejuzší vedení rozhoduje i o jednotlivých členech, ČT24, 28. 2. 2015 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/pravidla-ano-nejuzsi-vedeni-rozhoduje-i-o-jednotlivych-clenech-138134>), navštíveno 24. 1. 2025.

52 Kopeček, Lubomír: ANO: Vytvoření efektivního a loajálního politického stroje. In: Lubomír Kopeček, Vít Hloušek, Roman Chytilík a Petra Svačinová: *Já platím, já rozhoduji! Političtí podnikatelé a jejich strany*. B & P Publishing a Masarykova univerzita, Brno 2018, s. 116.

53 ČTK, ČT24, pez: Babiš je znovu předsedou ANO, ve vrcholném vedení je jedno nové jméno. ČT24, 10. 2. 2024 (<https://ct24.ceskatelevize.cz/clanek/domaci/babis-na-celostatnim-snemu-ano-obhajuje-pozici-predsedy-nema-protikandidata-345913>), navštíveno 30. 1. 2025.

54 Kmenta, Jaroslav: *Babišovo Palermo II*. Jaroslav Kmenta, Nymburk 2021, s. 115.

55 ANO: *Stanovy politického hnutí ANO 2011 ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 2. března 2013* (<https://www.anobudelib.cz/file/edee/ke-stazeni-vnitri-predpisy-no-stanovy-2013.pdf>), navštíveno 30. 1. 2025.

ANO: *Stanovy politického hnutí ANO 2011 ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 1. března 2015* (https://www.anobudelib.cz/file/edee/2015/03/stanovy-ano_cistopis-3.3.2015-2.pdf), navštíveno 30. 1. 2025.

ANO: *Stanovy politického hnutí ANO 2011 ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 26. února 2017 a Předsednictvem dne 12. června 2018* (<https://www.anobudelib.cz/file/edee/2018/stanovy-cistopis.pdf>), navštíveno 30. 1. 2025.

ANO: *Stanovy politického hnutí ANO 2011 ve znění změn schválených Celostátním sněmem dne 12. února 2021 a Předsednictvem dne 30. 3. 2021* (<https://www.anobudelib.cz/file/edee/ke-stazeni/2021/stanovy-ano.pdf>), navštíveno 30. 1. 2025.

56 Kmenta: *Babišovo Palermo II*, c. d., s. 99.

57 ANO: *Stanovy (...) 2021*, c. d., s. 2–5.

58 Cirhan, Tomáš a Petr Kopecký: Career Backgrounds, Professional Network and Party Cohesion: The Success of ANO in the Czech Republic, *Czech Journal of Political Science* 2/2017, s. 116–136 (<https://czechpolsci.eu/article/view/34938/29828>), navštíveno 30. 1. 2025.

O roli marketingu dobře vypovídá už první volební kampaň ANO z roku 2013. Pod vedením zkušených profesionálů (Pro ANO pracovala americká firma PSB, respektive její specialista Alexander Braun. Agentura pracovala předtím například pro Tonyho Blaira nebo Hilary Clintonovou, ale také třeba v letech 2005–2010 pro ČSSD.)⁵⁹ vyhodnotilo hnutí, že se má primárně zaměřit na maloměstskou, mladší a vzdělanější část elektorátu a ve druhém sledu prostě na všechny, kteří nebyli spokojeni s aktuální politickou situací. Noví straníci ANO absolvovali na jaře 2013 školení na Čapím hnízdě, kde byli testováni formou různých psychologických her z hlediska vhodnosti pro vstup do politiky.⁶⁰ Na podporu kampaně zapůsobila i proslavená reklama na Vodňanské kuře, kde byl Andrej Babiš v roli prodávče a Jaromír Jágr v roli milovníka jeho drůbeže. Reklamou se zabývala i Rada pro rozhlasové a televizní vysílání, protože spot byl nasazen 24 dní do voleb a zákon zakazuje vysílat v televizi politické reklamy mimo vyhrazený čas. Porušení zákona nakonec shledáno nebylo.⁶¹ Je to ale další názorná ukázka Babišova stylu na hraně, až mírně za hranou, jen když je to ku prospěchu firmy. V tomto případě dokonce dvou firem: drůbežárny a politického hnutí ANO.

Už v průběhu roku 2014 se původně poněkud improvizovaný a překotně budovaný marketingový styl ANO stabilizoval a rozvinul. Už tehdy byl aplikován pro ANO dodnes typický koncept permanentní volební kampaně, už tehdy bylo vybudováno analytické zázemí strany, které necílí jen na výzkum voličů a jejich nálad, ale které vypracovává podklady pro politiky ANO. Pevnou součástí marketingu Andreje Babiše a ANO se od začátku staly sociální sítě, zejména Facebook a YouTube. Koncem ledna sledovalo Facebook ANO 107 tisíc lidí a YouTube kanál odebíralo přes 60 tisíc lidí. Facebookový profil Andreje Babiše pak vykazoval 270 tisíc sledujících. Předseda byl a zůstává v centru politické komunikace ANO. Slovy výrazné tváře podílející se v letech 2013–2023 na marketingové strategii a permanentní kampani hnutí Marka Prchala, „[d]ěláme pro šéfa, další můžou mít názor, ale on rozhoduje, žije tím“.⁶² Jenže to pak vede ke způsobu dělání politiky, který přesně popsal dlouhodobý Babišův politický soupeř Ivan Pilný: „Není možné ani firmu, natož stát spravovat neustálým nepředvídatelným přeskakováním mezi mikromanagementem a řízením odborníky. Nemůžeme být obětí populistického stylu vládnutí neschopného se rozhodovat podle dlouhodobých cílů. Ted' máme bohužel politiky, jejichž jediným cílem je vyhrát volby.“⁶³

Kromě marketingu dělaného na základě Babišových názorů a podle Babišova gusta jsou pro marketingovou strategii ANO klíčové i aktuální pocity, přání a tužby voličů. Přelétavé nálady voličů, respektive schopnost jejich zachycení, jsou pro Babiše velmi významné. Provozuje portál „Chceme lepší Česko“, kde se ptá registrovaných občanů na názory na různé otázky: „*V tomto unikátním projektu máte možnost přímo ovlivnit klíčové agendy politiky této země a také to, kam se naše země bude ubírat. Tento web je prioritním výzkumem politického hnutí ANO.*“⁶⁴ Snaha o online komunikaci se sympatizanty není vynálezem ANO. Možná si ještě vzpomenete, že v rámci Věcí veřejných existovali tzv. věčkaři, což byli přesně takoví registrovaní sympatizanti, kteří se mohli v různých vnitrostranických referendech vyjadřovat ke všemu možnému. Italské populistické Hnutí pěti hvězd zase provozovalo portál Rousseau, který nabízel nejen různá referenda a průzkumy pro registrované účastníky, ale i jakési diskusní fórum nikoliv nepodobné tomu, co známe z praxe českých Pirátů. Na rozdíl od nich (aspoň doufám) však Rousseau nebyl jenom pro diskusi, ale také o registrovaných sympatizantech sbíral data. A také, jak se později ukázalo, dokázal diskuse a referenda docela slušně manipulovat.⁶⁵ Ani nenaznačují, že by portál *Chceme lepší Česko* šel tak daleko, ostatně slouží spíše ke sběru informací o názorech občanů, tedy k jakési vstupní fázi politického marketingu. Abyste mohli sdělovat své názory, musíte se nejprve registrovat, což znamená kromě emailu prozradit na sebe pohlaví i věk, dosažené vzdělání nebo PSC. Můžete mít sice dojem, že máte vliv na politiku hnutí ANO, ale zároveň pomáháte jeho expertům přímo cílit marketingovou kampaň. V lednu 2025 bylo takových lidí více než 45 tisíc.⁶⁶

A konečně jsou pro ANO důležité i peníze hnutí Agrofert. Od roku 2013 plynula do strany značná suma peněz ze státního rozpočtu, ale přesto bylo ANO dlouho závislé na darech a bezúročných půjčkách z Agrofertu. Než byla praxe bezúročných půjček právě kvůli rozsahu financování ANO ze strany Babišových firem zákonem zakázána (2017), vyšplhal se dluh strany vůči jejímu předsedovi na 153 milionů korun.⁶⁷ To už je ale minulost. V roce 2023 činily příjmy strany celkem necelých 156 milionů korun. Z toho bylo více než 127 milionů formou státního příspěvku na činnost politických hnutí, takřka 12 milionů formou darů (sám Andrej Babiš daroval ANO 49 400 korun) a necelé čtyři miliony z členských příspěvků.⁶⁸

59 Kopeček: ANO, c. d., s. 104.

60 Kmenta: *Babišovo Palermo I*, c. d., s. 45.

61 Kmenta: *Boss Babiš*, c. d., s. 148–151.

62 Citováno v Kopeček: ANO..., c. d., s. 123.

63 Citováno podle Kmenta: *Babišovo Palermo I*, c. d., s. 144–145.

64 <https://www.chcemelepsicesko.cz/>

65 Stockman, Caroline a Vincenzo Scalia. Democracy on the Five Star Movement's Rousseau Platform. *European Politics and Society* 5/2019, s. 603–617. Pracovní verze tohoto článku je dostupná online (https://cris.winchester.ac.uk/ws/portalfiles/portal/3004539/2950583_Stockman_DemocracyFiveStarMovement_withstatement.pdf), navštíveno 29. 1. 2025.

66 Kučerová, Barbora: Babišovým „poradcem“? Stačí se podělit o jinak sřežené osobní údaje. *Seznam Zprávy*, 27. 1. 2025 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/volby-do-poslanecke-snemovny-babis-sbira-osobni-udaje-o-desitkach-tisic-lidi-268210>), navštíveno 29. 1. 2025.

67 Kopeček: ANO ..., c. d., s. 124.

68 ANO: Výroční finanční zpráva politické strany/hnutí za rok 2023 (<https://www.anobudelizp.cz/file/edee/2023/vyrocní-zprava-ano-2023.pdf>), navštíveno 30. 1. 2025, s. 27 a 31.

3.4 Babiš mediální magnát

Politický marketing se ovšem neodehrává pouze na sociálních sítích nebo při spanilých jízdách mezi občany. Důležitá je pro celostátní politiky také častá a ideálně vstřícná přítomnost v médiích. Česko patří k zemím, které jsou tradičně poměrně vysoko v žebříčku hodnocení svobody médií, který sestavuje organizace Reportéři bez hranic.⁶⁹ Pokud je však něco ze strany této organizace i jiných odborníků na média kritizováno, je to jejich oligarchizace. Ta nezačala s Andrejem Babišem, prvním byl Zdeněk Bakala, jehož média jsou mimochodem k Babišovi velmi kritická, což platí i naopak. Ale právě s Babišem přišlo něco jako rozhodující obrát.⁷⁰

O koupi médií Andrej Babiš přemýšlel ještě předtím, než založil ANO 2011. Jednal o koupi TV Barrandov nebo TV Pohoda, uvažoval o koupi zpravodajské stanice Z, jednal s Vltava-Labe-Press o koupi regionálních *Deníků*, o *Aktuálně.cz*, týdeník *Euro*, na jaře 2013 koupil slovenské vydavatelství Ecopress vydávající mimo jiné i slovenské *Hospodárske noviny*.⁷¹ A pak se jednoho dne v červnu 2013 na Babišově twitteru objevilo dnes již okřídlené „zítra asi něco koupím“.

To „něco“ bylo vydavatelství Mafra, kam spadaly kromě zdarma distribuovaného deníku *Metro*, hudební televize *Óčko* nebo serveru *iDnes.cz* také *Lidové noviny* a zejména deník *MF Dnes*. Podle dostupných údajů zaplatil Babiš za koupi Mafry 2,4 miliardy korun a získal tak přístup ke zhruba šesti milionům reálných uživatelů různých médií tohoto koncernu.⁷² Na podzim 2013 přibýlo do Babišova nového mediálního impéria ještě nejposlouchanější soukromé rádio Impuls. Jen *MF Dnes* a *Lidové noviny* měly v roce 2016 asi třetinový podíl na českém trhu s novinami.⁷³

3.5 Babiš ministr

První Babišovo vládní angažmá přišlo bezprostředně po jeho volebním triumfu roku 2013. V lednu 2014 vznikla koaliční vláda vedená Bohuslavem Sobotkou, ve které kromě Sobotkovy ČSSD bylo právě ANO a KDU-ČSL. Vláda disponovala v době svého vzniku pohodlnou většinou 111 hlasů a Babiš v ní působil jako ministr financí a místopředseda vlády. Jeho vlajkovou

Koupi koncernu Mafra hodnotili tehdy novináři, kteří v ní před prodejem pracovali, negativně, a od počátku měli obavy o nezávislost. Tehdejší atmosféru pregnantně vylíčil Karel Škrabal, jenž byl v době koupě zástupcem šéfredaktora *MF Dnes*: „Pro mě byl vstup Babiše do Mafry 11. zářím české žurnalistky.“⁷⁴ Sabina Slonková, která po převzetí Mafry Babišem působila zhruba půl roku jako šéfredaktorka *MF Dnes*, komentovala později tuto etapu svého žurnalistického působení slovy: „Ukázalo se, že mám úplně jiné představy o tom, co v praxi znamená slovo nezávislost.“⁷⁵

A tak média koncernu Mafra věrně pracovala v Babišových službách po dalších deset let. Na podzim 2023 Andrej Babiš skupinu Mafra prodal Karlu Pražákovi, respektive jeho společnosti Kaprain. Mafra nebyla jediným předmětem obchodu, protože Kaprain se stala majitelkou chemičky Synthesia a další mediální skupiny Londa.⁷⁶ Bez ohledu na prodej však *MF Dnes* i *Lidové noviny*, které v mezidobí zůstaly jen ve formě internetového portálu, stále poskytují Babišovi a ANO nadstandardní prostor pro komentáře, který je spojen s vhodným načasováním a obecně protivládní rétorikou obou médií. Jen za prvních osm měsíců od prodeje zveřejnily *iDnes* a *Lidové noviny* celkem 25 komentářů podepsaných Andrejem Babišem, Karlem Havlíčkem nebo Alenou Schillerovou.⁷⁷ Jen v lednu 2025 vyšly Babišovi jen v *Mladé frontě* hned dva komentáře útočící na Fialovu vládu. Andrej Babiš má tedy prakticky stejný servis, jaký měl coby majitel koncernu Mafra.

lodí se od roku 2015 stala Elektronická evidence tržeb (EET), jejíž první etapu spustil navzdory opoziční i odborné kritice v následujícím roce a zkomplikoval tak život celé řadě podnikatelů a živnostníků. Aby EET popularizoval, zavedl dokonce úctenkovou loterii. EET se dostala až k Ústavnímu soudu, který ji sice nezrušil, ale nařídil posunout start její třetí a čtvrté vlny.

69 <https://rsf.org/en/index>

70 Balík, Stanislav: Oligarchizace české politiky. In: Stanislav Balík, Vít Hloušek, Jan Holzer, Lubomír Kopeček, Pavel Pšeja, Andrew Roberts: *Od Palackého k Babišovi. Česká politika 19. až 21. století*, Dokořán a Masarykova univerzita, Praha a Brno 2019, s. 275–277.

71 Pergler: *Babiš ...*, c. d., s. 125–126.

72 Kmenta: *Boss Babiš*, c. d., s. 13.

73 Vojtěchovská, Martina: The gradual takeover of the Czech media system. In Anya Schiffrin (ed.): *In the Service of Power: Media Capture and the Threat to Democracy*. The National Endowment for Democracy, Washington 2017, s. 100.

74 Tamtéž, s. 14.

75 Tamtéž, s. 40.

76 fos a ČTK: Babiš prodal Mafru, Synthesii a Londu miliardáři Pražákovi. Cena se odhaduje na víc než 10 miliard, *iRozhlas*, 1. 9. 2023 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/mafra-kaprain-odkup-mediální-společnosti-synthesia_2309011327_fos), navštíveno 30. 1. 2025.

77 Berger, Vojtěch: Mafra zůstává exkluzivním prostorem pro Babiše i ANO. Obsahem i jeho načasováním. *HlidacíPes.org*, 10. 9. 2024 (<https://hlidacipes.org/mafra-zustava-exkluzivnim-prostorem-pro-babise-i-ano-obsahem-i-jeho-nacasovanim/>), navštíveno 30. 1. 2025.

Coronavirus znamenal pozastavení EET, které Fialova vláda v roce 2022 zrušila. Nicméně politici hnutí ANO tvrdí, že po volebním vítězství na podzim 2025 nějakou formu EET opět zavedou. EET byla obhajována jako nástroj výběru daní, ale její skutečný přínos byl odborníky hodnocen přinejlepším jako sporný.⁷⁸ A fakticky zkomplikovala život řadě českých podnikatelů a živnostníků. Nicméně EET také shromažďovala informace, které se samozřejmě firmám z Agrofertu mohly hodit.

Ministerstvo financí bylo pro Babiše velmi strategická volba, která mu umožňovala využívat státní orgány pro zájmy jeho firem. Díky zavedení kontrolních hlášení získal dokonalý přehled o stavu českých firem. Pomocí zajišťovacích příkazů pak bylo možné prakticky jakoukoliv firmu efektivně ochromit. Zajišťovací příkazy existovaly samozřejmě i „dříve, ale byly používány jen v případech zločinného jednání“. Finanční správa v době, kdy byl Babiš ministrem financí, měla jasné politické zadání vybrat maximální daně, což Babiš používal jako argument své úspěšnosti coby ministra. Finanční správa otevřeně hovořila o „daňovém kombajnu“,⁷⁹ který měl vymátlit z firem co největší peníze. Takže ze zajišťovacích příkazů udělala fakticky běžnou metodu výběru daní. Metodu dosti drastickou, spočívající v tom, že „úředníci odhadnou daň, která bude splatná v budoucnu, a vyžádají si úhradu v řádu několika dnů. Pokud se tak nestane, strhnou si peníze z účtu postižené firmy. Pokud nemá dost hotovosti, přijde na řadu zajištění pohledávek či majetku. Vedle finanční ztráty je pro oběť takového zásahu nepřijemná i diskreditace před obchodními partnery.“⁸⁰ V kombinaci s již zmíněnými kontrolními hlášeními, EET a dalšími novými povinnostmi vzrostla pro firmy nejen administrativní zátěž (Asociace malých a středních podniků uváděla v roce 2017, že malé firmy čekají každý rok zhruba tři desítky různých kontrol),⁸¹ ale také riziko zneužití citlivých informací. Navzdory některým soudním rozhodnutím a faktu, že i Ivan Pilný, který ve druhé polovině roku 2017 krátce působil jako ministr financí mezi érou Babiše a Schillerové, se za některé postupy Finanční správy omlouval, zůstal tlak na podnikatele silný i v dalším období.

A nešlo vždy jen o podnikatele. V roce 2018 se Finanční úřad v Přerově začal věnovat proběhlým svatbám. Konkrétně chtěl po čerstvých novomanželských informacích o jejich svatebních hostinách, které měly následně být použity proti provozovně, v nichž se tyto hostiny uskutečnily. Podle odborníků byla výzva

k oznámení počtu svatebních hostů, ceny hostiny a způsobu platby nezákonná. Podle Aleny Schillerové, která byla tehdy už ministryní financí, to ovšem bylo v pořádku, pouze vyzvala Finanční správu, aby napříště postupovala „citlivěji“.⁸²

Podobně jako v podnikání i v politice Andrej Babiš lidi okolo sebe využíval, a když už z nějakého důvodu nepřinášeli, co od nich požadoval, okamžitě se jich zbavoval. Možná můžeme mít při pohledu na nehasnoucí popularitu dua Schillerová–Havlíček pocit, že tváře ANO se vlastně nemění, ale opak je pravdou. Martin Stropnický si v roce 2015 posteskl, že si připadne jako v detektivce Agathy Christie *Deset malých černoušků*, ve které byli postupně vražděni lidé sezvaní na malý ostrov. Reagoval tak na časté a rychlé změny ve vládě i v ANO obecně.⁸³ Ale právě v tomhle je jedna z podstat politického podnikatele: osoby a osobnosti, které s ním spojí svou politickou dráhu, využívá pouze potud, pokud jsou k němu naprosto loajální a konají, jak požaduje. Pokud tomu tak není, prostě je nahradí někým jiným. A ještě to zdůvodní jako manažersky správné rozhodnutí, jako by politika byla skutečně jen jinou formou podnikání. Vzpomeňme jen několik jmen s Babišem kdysi spojených, jako byl Robert Pelikán, Lukáš Wagenknecht, Petr Vokřál, Jiří Zlatuška, poslankyně ANO Kristýna Zelenková, Adriana Krnáčová, Karla Šlechtová, Radka Maxová nebo Radmila Kleslová.

Babišův postoj k jiným lidem, nejen politikům, přesně charakterizuje situace kolem výroků Dmitrije Medveděva, který vyjádřil přání smrti pro senátorku Miroslavu Němcovou. Andrej Babiš nakonec o Medveděvových výrociích prohlásil, že jsou za hranou. Ale jeho první reakce, kterou poskytl v televizi moderátora Luboše Xavera Veselého, byla vůči Němcové dehonestující: „Co jako Němcová? To je ta, co byla v Kremle a chlastala vodku, podle Klause. Neříkám nic, prosím vás. Proč ji mám komentovat?“⁸⁴ Plasticky se tady ukazuje, jak Babiš komunikuje a přistupuje k lidem i situacím kolem sebe. Jeho první reakci můžeme označit jako přirozenou. Až když zjistil, že Medveděva slova vadí jaksi napříč politickým spektrem, a mohla by narazit i u voličů ANO, prostě diametrálně změnil rétoriku, jako by předtím nic neřekl. Mimochodem, vzpomínáte na slova Andreje Babiše o tom, že v roce 2021 to bude naposled, co jej budete moci volit?

Velkou část volebního období 2013–2017 provázela Babišova kauza Čapí hnízdo. Tato kauza je natolik známá, že není potřeba

78 ČTK: Daňoví odborníci nečekají výraznější negativa pro stát po zrušení EET, *České noviny*, 25. 11. 2022 (<https://www.ceskenoviny.cz/zpravy/danovi-odbornici-necekaji-vyraznejsi-negativa-pro-stat-po-zruseni-eet/2290565>), navštíveno 11. 2. 2025.

79 Sezemský, Jiří: Daňový džihád Finanční správy: Likvidují úředníci Babišovu konkurenci? *Reflex*, 17. 10. 2017 (<https://www.reflex.cz/clanek/komentar/82543/danovy-dzihad-financni-spravy-likviduji-urednici-babisovu-konkurenci.html>), navštíveno 25. 1. 2025.

80 Tramba, David: Nachytat, potrestat. Finanční správa vede tři roky daňový džihád. *Euro*, 23. 4. 2017 (<https://www.euro.cz/clanky/nachytat-potrestat-financni-sprava-vede-tri-roky-danovy-dzihad-2-1342898/>), navštíveno 24. 1. 2025.

81 Sezemský: Daňový džihád ..., c. d.

82 Novinky, ČTK: Schillerová: Berní úřad má právo žádat po novomanželských informacích o hostině. *Novinky.cz*, 24. 9. 2018 (<https://www.novinky.cz/clanek/ekonomika-schillerova-berni-urad-ma-pravo-zadat-po-novomanzelech-informace-o-hostine-40078158>), navštíveno 19. 2. 2025.

83 Patočka, Jakub: Martin Stropnický: černoušek, nebo mouřenín? *Deník Referendum*, 28. 2. 2017 (<https://denikreferendum.cz/clanek/24738-martin-stropnický-černousek-nebo-mouřenín>), navštíveno 29. 1. 2025.

84 Menšík, Jan: „Totálně za hranou“. Babiš dodatečně odsoudil Medveděvův útok na Němcovou. *Novinky.cz* (<https://www.novinky.cz/clanek/domaci-totalne-za-hranou-babis-dodatecne-odsoudil-medvedevuv-utok-na-nemcovou-40507391>), navštíveno 4. 2. 2025.

ji tady dlouze popisovat.⁸⁵ Vyvolala demonstrace, vášnivé politické debaty o účasti Babiše ve vládě, zapojil se do ní i Evropský úřad pro boj proti podvodům (OLAF), vedla k vydání Andreje Babiše a Jiřího Faltníka k trestnímu stíhání v září 2017, znovu po volbách v lednu 2018 a do třetice byl Andrej Babiš vydán Poslaneckou sněmovnou v březnu 2022. Kauza ještě úplně neskončila, ale na Babišově vysvětlení, že o nic nejde a že je to „účelovka“, která jej měla dostat z politiky, se za celou tu dobu nic nezměnilo. A dlouho to vypadalo tak, že ani nezmění, protože v únoru 2024 krajský soud potvrdil, že se nejedná o trestný čin. Státní žalobce se odvolal a v říjnu 2024 obvinila policie dva manažery Agrofertu z křivé výpovědi ohledně výpovědi a falešného znaleckého posudku.⁸⁶ Kauzou kolem padesátimilionové dotace na stavbu kongresového areálu Čapí hnízdo se bude znovu zabývat Městský soud v Praze. Odvolací senát 23. 6. 2025 zrušil rozsudek, kterým nižší soud loni v únoru osvobodil předsedu hnutí ANO Andreje Babiše a jeho někdejší poradkyni, nyní europoslankyni za ANO Janu Nagyovou. Odvolací soud se kauzou zabýval podruhé, i na podzim 2023 zprošťující rozsudek městského soudu zrušil.

Kauza Čapí hnízdo vedla také na podzim 2016 k přijetí tzv. Lex Babiš, který byl schválen navzdory velkému odporu ze strany ANO i prezidenta Zemana. Změna zákona donutila Babiše zaparkovat Agrofert do dvou svěřeneckých fondů, které nicméně řídily osoby Babišovi blízké, takže lze pochybovat o tom, že nemá na správu svého majetku reálný vliv.⁸⁷ Ostatně střet zájmů nalezla ve své obsáhlé zprávě i Evropská komise.⁸⁸

Evergreenem tehdejší české politiky byly v tomto volebním období i hádky mezi Babišem a sociálními demokraty. Významným byl spor z roku 2016 ohledně návrhu sociálnědemokratického ministra Chovance na reorganizaci policejních útvarů, jehož za tento krok ANO obvinilo z toho, že chce touto reorganizací ukončit nebo maximálně zkomplikovat boj proti korupci.

V roce 2016 došlo k roztržce mezi premiérem Sobotkou a ministrem financí Babišem. Andrej Babiš prosazoval snížit či úplně

zrušit daň z dividend, což by v případě úplného zrušení ušetřilo Agrofertu 4,5 miliardy korun. Premiér Sobotka to tehdy logicky odmítl a označil tuto Babišovu iniciativu za „brutální střet zájmů a výsměch občanům (...), který má za cíl posílit ty nejbohatší na úkor všech občanů (...).“⁸⁹ Na jaře 2017 vyvrcholila jiná roztržka Babišovým odchodem z vlády. V roce 2012 vydal Agrofert korunové dluhopisy, kterých Babiš nakoupil celkem za 1,48 miliardy korun. Využil toho, že se základ daně zaokrouhloval na celé koruny dolů, a tak byla daň za tuto transakci fakticky nulová. Babiš si díky tomu ročně přišel na 90 milionů. Předseda vlády Sobotka označil tuto praxi za „objebání českého státu“ a 24. května 2017 Babiše z vlády odvolal.⁹⁰

Rok 2017 byl vůbec na Babišovy kauzy zajímavý. Průběžně od roku 2015, jak už víme, běžela mýdlová opera zvaná kauza Čapí hnízdo. A v roce 2017 zveřejnil anonymní zdroj vystupující pod jménem Babišova řídicího důstojníka StB z 80. let Julia Šumana několik nahrávek, které se týkaly ovlivňování činnosti novinářů *MF Dnes* a „zakleknutí“ Finanční správy na firmu FAU související s výše uvedeným „daňovým kombajnem“.⁹¹

Pravým požehnáním se pro populistické strany celé střední Evropy stala migrační krize. Bez ohledu na to, že se České republiky v podstatě přímo netýkala, dokázal ji Babiš velmi dobře politicky kapitalizovat. ANO prezentovalo migraci v populistickém stylu. Andrej Babiš to vzal obloukem přes kritiku OSN a EU a zdůraznil, že migrační politika musí zůstat v národních rukou. Striktním odmítáním povinných kvót a vlastně jakéhokoliv přerozdělování migrantů se v roce 2015 přesně trefil do mainstreamu českého veřejného mínění. Migranty popisoval jako negramotnou masu, která jde čistě a pouze za sociálními výhodami a ekonomickými benefity. Navíc jsou podle Babiše nebezpeční, protože chtějí změnit naši společnost. Pokud mluvil Babiš o migrantech, vždy sugeroval pouze migranty z Afriky nebo Blízkého východu. Neváhal rovněž spojit automaticky migranty s teroristy.⁹² A recept fungoval, což Babiš plně využil ve volební kampani v parlamentních volbách 2017.

85 Starší dění v kauze do roku 2022 je vcelku přehledně shrnuto na české Wikipedii: Kauza Čapí hnízdo, *Wikipedie*, nedatováno (https://cs.wikipedia.org/wiki/Kauza_%C4%8Ca-p%C3%AD_hn%C3%ADzdo), navštíveno 29. 1. 2025.

86 *Idnes.cz* a ČTK: Policie obvinila dva manažery Agrofertu, v kauze Čapí hnízdo mohli lhát, *Idnes.cz*, 16. 10. 2024 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/capi-hnizdo-kriva-vypoved-policie-prochazkova-slingr.A241016_112901_domaci_vajo), navštíveno 29. 1. 2025.

87 Kopeček: *ANO ...*, c. d., s. 109.

88 European Commission: *Final report on the audit of the functioning of the management and control systems in place to avoid conflict of interest in Czechia*, 23. 4. 2021 (https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/reports/cz_functioning_report/cz_functioning_report_en.pdf), navštíveno 12. 2. 2025.

89 Kmenta: *Boss Babiš*, c. d., s. 315.

90 Kmenta: *Boss Babiš*, c. d., s. 261–262.

91 Kmenta: *Boss Babiš*, c. d., s. 263–267.

92 *Echo24*: Uprchlíci se nedokáží integrovat, ŽÁDNÉ nepřijímejme, vyzývá Babiš, *Echo24.cz*, 26. července 2016 (<https://echo24.cz/a/w9GRU/uprchlici-se-nedokazi-integrovat-zadne-neprijemejme-vyzyva-babis>), navštíveno 2. 2. 2025.

3.6 Babiš ministerským předsedou

Volby 2017 ANO vyhrálo a poprvé v dějinách české polistopadové politiky se stalo, že jedna strana vyhrála nejen ve všech krajích, ale i ve všech okresech.⁹³ Naposledy se to „povedlo“ Komunistické straně Československa v roce 1986. Po volbách se Babiš pokusil sestavit jednobarevnou menšinovou vládu ANO, v čemž ho vehementně podporoval prezident Zeman, který odmítl designovat na post premiéra kohokoliv jiného než vítěze voleb. Výhodou také bylo, že mohl do takové vlády nominovat, koho chtěl (z dodnes aktivních političek ANO připomeňme třeba Kláru Dostálovou v roli ministryně pro místní rozvoj nebo Alenu Schillerovou coby ministryni financí). Nevýhodou bylo, že ANO mělo v dolní sněmovně jen 78 křesel, což pro vyjádření důvěry vládě nestačilo. Nicméně období vlády, o které bylo jasné, že podporu nezíská, dokázal Babiš skvěle využít k různým personálním obměnám, které se týkaly i bezpečnostních složek a měly za cíl nahradit potenciálně nepohodlné osoby těmi loajálními.⁹⁴ Babiš si díky těmto personálním rošádám zajistil minimálně částečně vstřícný přístup i části českých bezpečnostních složek, které, mimo jiné, zkoušely zastrašovat a šikanovat nepohodlné novináře Jaroslava Kmentu, Janka Kroupu a Sabinu Slonkovou.⁹⁵ Babiš tak maximalizoval techniku kombinující aktivity na hraně zákona, politiky a zneužívání bezpečnostních složek, ke kterým měl blízko už před svým vstupem do aktivní politiky.

První angažmá v roli premiéra s parlamentní podporou se proto konalo v rámci opět menšinové Babišovy vlády, ve které byli koaličními partnery ANO sociální demokraté. Babiš také dojednal pro vznik menšinové vlády nezbytnou aktivní podporu KSČM, která v roce 2018 vznik kabinetu aktivně podpořila. Pryč byly ty časy z roku 2013, kdy Babiš tvrdil, že chce zabránit vlivu komunistů na českou politiku. Komunisté si postupně vybírali za svou podporu dividendu, která byla nejkřiklavěji vidět, když v rozpočtu na rok 2021 donutili vládu dát o deset miliard méně do rozpočtu resortu obrany, čímž problematizovali chod tohoto ministerstva.⁹⁶

A opět zaúřadoval prezident Zeman, který apriorně deklaroval, že Babiš má na svůj druhý pokus neomezeně dlouhou dobu.⁹⁷ Nucená spolupráce s prezidentem, ke které se Babiš musel v průběhu let 2017–2018 uchýlit, se však podepsala na protestech, které organizoval v létě a na podzim 2019 spolek Milion

chvílek pro demokracii. Impulsem protestů bylo jmenování Zemanovy *protégé* Marie Benešové na post ministryně spravedlnosti. Protesty byly ale namířeny nejen proti ní, ale i proti Zemanovi s Babišem.

Oba Babišovy kabinetů vykazovaly jisté známky oligarchizace české politiky, respektive její propojení s Babišovým podnikáním. Richard Brabec, ministr životního prostředí, působil předtím jako ředitel Lovochemie, dceřiné firmy Agrofertu. Oligarchizace české politiky v době, kdy byl Andrej Babiš premiérem, se ale netýkala jen samotného Agrofertu. V první Babišově vládě, té bez získání důvěry v Poslanecké sněmovně, byl ministrem zemědělství Jiří Milek. Milek patří jako generální ředitel společnosti Úsovsko k zemědělským velkopodnikatelům. Úsovsko je produktem úsilí Milkových příbuzných, kteří obrovský zemědělský konglomerát vybudovali jen díky tomu, že se jednalo o normalizační zemědělské kádry. Ve druhé Babišově vládě se na stejném postu ocitnul Miroslav Toman, který je příkladem podobného stylu zemědělského podnikání, jen s ještě lepším normalizačním zázemím, protože jeho otec působil jako ministr zemědělství ve Štrougalově vládě. Alena Schillerová je zase kromě svých politických a tik-tokových aktivit také tchyně majoritního vlastníka finanční skupiny DRFG.⁹⁸ Vzpomenout musíme také ministerstvo dopravy, které podle všeho pod některými ministry fungovalo spíše jako nástroj realizace podnikatelských zájmů tehdejší faktické dvojky ANO Jaroslava Faltýnka.⁹⁹ Nešlo tedy o to, že by si na dopravě „realizoval“ svoje zájmy přímo Babiš, ale navzdory všem řečem o lobby, kriminálních politicích ODS a ČSSD a boji proti korupci nechal dramatickou situaci na ministerstvu, kde se lobbystické tlaky velmi intenzivně projevovaly v tlaku na práci úřednického aparátu a v tlacích na samotné ministry dopravy, zcela bez kontroly.

Podobně jako v předchozích letech, ani v období 2018–2021 nebyla Babišova vláda personálně úplně stabilní. Velmi rychle byla vyměněna Tatána Malá, která si funkci ministryně spravedlnosti neužila ani měsíc. Stejně jako sociálnědemokratický ministr práce a sociálních věcí Petr Krčál i ona odstoupila kvůli podezření z plagiátorství diplomové práce. V lednu 2019 rezignoval po dlouhých úvahách ministr dopravy Dan Ťok, který čelil stížnostem na tendr dodavatele a provozovatele silničního

93 Kmenta: *Babišovo Palermo II*, c. d., s. 27.

94 Kmenta: *Babišovo Palermo I*, c. d., s. 226–227.

95 Kmenta: *Babišovo Palermo II*, c. d., s. 46–58, 72–77 a 158–179.

96 inc natoaktual.cz: Komunisté prosadili odebrání 10 miliard armádě. Žrada, zlobí se opozice, 18. 12. 2020 (https://www.natoaktual.cz/zpravy/rozpocet-armada-obrana-kscm-komunisti-cssd-ano.A201218_123608_na_zpravy_m00), navštíveno 12. 2. 2025.

97 Kopeček, Lubomír: Politické instituce a problémy parlamentní demokracie. In: Stanislav Balík, Vít Hloušek, Jan Holzer, Lubomír Kopeček, Pavel Pšejja, Andrew Roberts: *Od Palackého k Babišovi. Česká politika 19. až 21. století*, Dokořan a Masarykova univerzita, Praha a Brno 2019, s. 133 a 157.

98 Balík, Stanislav: Oligarchizace české politiky, c. d., s. 282–283.

99 Velmi plasticky to ve své knize popisuje, vedle jiných kauz spjatých s politiky ANO, Jaroslav Kmenta (*Babišovo Palermo II*, c. d.)

a dálničního mýtného systému a pomalé stavění nových úseků dálnic.¹⁰⁰ Nakonec ani jeho nástupce Vladimír Kremlík se ve funkci dlouho neohrál a ministrem dopravy se stal skoro na dva roky Babišův „superman“ pro politické funkce Karel Havlíček, aniž by opustil křeslo ministra průmyslu a obchodu. Problémy

se nevyhýbaly ani ministrům, které nenominovalo ANO, vzpomeňme jen peripetie kolem jmenování a odvolávání Zemanova oblíbence Antonína Staňka, velmi kontroverzního ministra kultury.

3.7 „Best in Covid“

Velkým oříškem se pro Babiše stala koronavirová epidemie. V první vlně na jaře 2020 mohl ještě počítat s určitou podporou a solidaritou veřejnosti, ale další vlny a chaotický způsob, jakým vláda pandemická opatření zaváděla a uvolňovala, ukázaly jeho manažerské slabiny. Ještě na jaře 2020 se Babiš díky nízké úmrtnosti v Česku mohl chvástat, že je „best in covid“, na podzim a v dalších vlnách na jaře 2021 už bylo vše úplně jinak, neboť Česko se ocitlo mezi nejvíce postiženými zeměmi s desítkami tisíc úmrtí. Babišova vláda nedokázala, navzdory spektakulárnímu a trapnému vítání předražené čínské dodávky na ruzyňském letišti, zajistit dostatek ochranných roušek, což vedlo k tomu, že občané si je podomácku šili doma. Babišova chaotičnost se v té době ukázala naplno. Měl potřebu stát v popředí jako dominantní a uznávaná autorita kontrolující nejen vládu, ale celý průběh pandemie. Vznikaly spory mezi ním a ministry zdravotnictví, kteří se během covidu střídali jako svatí na Pražském orloji – Adam Vojtěch, Roman Prymula, Jan Blatný, Petr Arenberger, kterého v květnu 2021 nahradil opět Vojtěch. Všichni máme ještě v paměti zmatené tiskové konference, které

Babiš pořádal i několikrát denně. A zoufalý výraz a bezmocné krčení rameny překladatelky do znakového jazyka, když Babiš rozpoutal svůj obvyklý slovní průjem, který záhy přestal dávat smysl. Například národní koordinátor očkování Zdeněk Blahuta označil Babiše na začátku roku 2021 za chaotického mikromanagera, který neměl řídit tuto zemi a jehož politiku označil tváří v tvář pandemii jako katastrofu.¹⁰¹ Bez ohledu na to, jak „zdatně“ Babišovi sekundoval sociálnědemokratický ministr vnitra Hamáček, šla hlavní nespokojenost se situací za Babišem a ANO.¹⁰²

Před volbami na podzim 2021 se však na největší Babišovy koronavirové excesy trochu pozapomnělo a ve volební kampani dominovala, i díky jeho zručným marketérům, jiná témata. Parlamentní volby 2021 ANO těsně prohrálo a po pádu KSČM a ČSSD mimo sněmovnu, a také kvůli nemoci prezidenta Zemana, Andrej Babiš své premiérské ambice nakonec vzdal. ANO tak skončilo spolu s SPD Tomia Okamury v opozici.

3.8 Zrození národovce

Podstatnou pro transformaci Andreje Babiše v konzervativního národovce se stala jeho prezidentská kampaň v roce 2023. Babiš volby nakonec nevyhrál, ve druhém kole získal jen 42 procent hlasů, ale využil kampaň k prohloubení své nové politické profilace. Mezi slogany, že za Babiše bylo a zase bude líp, bylo stále hlasitěji slyšet, že Fialova vláda a „její kandidát“ Petr Pavel se starají jen o Ukrajince, nikoliv o „naše lidi“. Výmluvná byla hesla na Babišových billboardech: „Nezavleču Česko do války. Jsem diplomat, ne voják“ nebo „Generál nevěří v mír. Volte mír. Volte Babiše“.¹⁰³ V prezidentských volbách Andrej Babiš také sázel na negativní kampaň, v jejímž rámci mimo jiné prezentoval Petra Pavla jako kandidáta vlády, který spolu s ní hrozí zavést novou totalitu.¹⁰⁴ Stylem negativní

kampaně i jejím obsahem si tak naplno vyzkoušel lovit hlasy ve vodách, kde předtím lovila pouze krajní pravice. Těžko říci, co si vlastně o ruské agresi vůči Ukrajině Andrej Babiš skutečně myslí. Nejspíš nic, protože na Ukrajině nemá své firmy. Možná dokonce Ukrajině skrytě fandí, protože z Ruska se „navzdory válce valí ruská hnojiva za ceny, kterým žádný evropský výrobce hnojiv nemůže konkurovat“.¹⁰⁵ Ale protože část voličů, na které míří, jsou tzv. „chcimírové“, tak prostě nabízí „volit mír“. Opět podle návodu, že slibem nezarmoutíš, opět aniž by to znamenalo cokoli konkrétního. Jak uvidíme, projevil se národovecký obrat v rétorice ANO poměrně výrazně i ve volební kampani 2025.

100 jak, ČTK: Ministr dopravy Ťok končí ve vládě. „Už nechci být v politice, s premiérem jsme se dohodli,“ uvedl. *iRozhlas.cz*, 8. 4. 2019 (https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/dan-tok-rezignace-ministr-dopravy-andrej-babis_1904081150_jak), navštíveno 3. 2. 2025.

101 Kmenta: *Babišovo Palermo II*, c. d., s. 332–333.

102 Eibl, Otto a Miloš Gregor. The Czech Republic. In: Darren Lilleker, Ioana A. Coman, Miloš Gregor, Edoardo Novelli (eds.): *Political Communication and COVID-19*, Routledge, Londýn 2021, s. 259–268 (<https://www.taylorfrancis.com/chapters/oa-edit/10.4324/9781003120254-25/czech-republic-otto-eibl-milo%C5%A1-gregor>), navštíveno 31. 1. 2025.

103 Gregor, Miloš, Martin Větrší a Kateřina Basel: *Volební kampaně*. In: Miloš Gregor a Jakub Šedo (eds.): *Flanelm proti válce aneb česká prezidentská volba 2023*. Books & Pipes a Masarykova univerzita, Brno 2023, s. 121–170.

104 Korseilová, Natálie: *Komparativní analýza komunikace prezidentských kandidátů na sociálních sítích v souvislosti s druhým kolem prezidentských voleb 2023*. Bakalářská práce. Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra mediálních studií, Praha 2024, s. 32.

105 Agrofert: *AGROFERT na válce nevydělává*, 8. 8. 2024 (<https://www.agrofert.cz/akce-a-aktuality/agrofert-na-valce-nevydelava>), navštíveno 11. 2. 2025.

3.9 ANO v Evropském parlamentu: Pragmatismus až na půdu

Ilustrativním příkladem bezbřehého pragmatismu ANO je jeho chování na půdě Evropského parlamentu. Poprvé se do Evropského parlamentu dostali čtyři zástupci ANO v roce 2014. Otevřela se samozřejmě otázka, do jaké frakce by měli tito lidé a strana samotná vstoupit. Klíčem k rozhodnutí se stal jeden z nich, Pavel Telička, který v této době s Babišem spolupracoval jako expert na otázky evropské integrace.

Telička spolupracoval s byznysem kolem Babiše už dříve, protože jeho firmu BXL Consulting najala Iniciativa zemědělských a potravinářských podniků, konsorcium velkých firem v zemědělském podnikání, aby hájil zájmy těch největších českých zemědělských podnikatelů vůči institucím Evropské unie.¹⁰⁶ Když v roce 2014 kandidoval Telička jako jednička na kandidátce ANO do Evropského parlamentu, fungování společnosti BXL Consulting z důvodů střetu zájmu pozastavil, ale za zájmy českých agrobaronů namířené zejména proti zastropování výše přímých plateb pro velké podniky fakticky lobboval i nadále.¹⁰⁷

Telička se rozhodl, že pro europoslance ANO bude ideální vstoupit do klubu Aliance liberálních demokratů pro Evropu (ALDE). Velmi rychle se domluvili s tehdejším šéfem frakce Guyem Verhofstadtem a ani jeden z nich nezastíral, že to bylo především pragmatické spojení. Pro ANO bylo dobré být v některé mainstreamové frakci a ALDE tím posílila o další stranu a poslance. Pozoruhodné bylo tehdejší vyjádření Verhofstadta, že Babiš není žádný oligarcha a žádný Berlusconi. Ještě pozoruhodnější je, že v liberální frakci, která se po volbách 2019 přejmenovala díky spojení s Macronovou stranou na Obnovu, zůstali europoslanci a europoslankyně ANO i v období 2019–2024. Pokud měla v roce 2014 strana ANO s liberalismem ještě cosi společného alespoň podle programu, nic takového už na konci dekády neexistovalo.¹⁰⁸

Pozoruhodná na této mesalianci byla i následující věc. Poslanci a poslankyně Evropského parlamentu zvolení za ANO, ze kterých se vesměs v letech 2014–2024 rekrutovali i skuteční odborníci na evropskou integraci a lidé, kteří v Evropském parlamentu udělali pro Česko kus dobré práce, vcelku drželi linii

danou jejich členstvím v liberální frakci. Ne tak Andrej Babiš a další politici ANO, kteří se v české politické debatě posunuli velmi rychle k dominantnímu euroskeptickému tónu a v řadě klíčových politických otázek (například migrační krize a její řešení) zaujali naprosto opačná stanoviska než ALDE nebo později Obnova.¹⁰⁹

K rozchodu došlo až po eurovolbách 2024. V mezičase Babiš jednak opět změnil rétoriku a navedl ANO do národoveckých a konzervativních vod, jednak se rozešel s nevyjádřenějšími osobnostmi evropské politiky ANO, jako byla třeba Dita Charanzová. To mu umožnilo spolu s Viktorem Orbánem a předsedou rakouských Svobodných Herbertem Kickelem založit novou frakci Patrioti pro Evropu. Tato frakce se označuje jako společenství „vlastenců“ a vyznačuje se velmi silným euroskepticismem, který je aktuálně spojen také s velmi rezervovaným postojem k pomoci Ukrajině. Ostatně Orbánův Fidesz i rakouští Svobodní patří dlouhodobě k prominentním ruským trojským koňům na evropské politické scéně.¹¹⁰ A možná se k nim pomalu přidává i Andrej Babiš, protože si to jeho voliči přejí. Hnutí ANO je tak ve skutečně „vybrané společnosti“ stran jako Národní sdružení Marine Le Penové, post-frankistického Voxu, krajně pravicové strany Geerta Wilderse. Anebo Motoristů sobě a Šlachtovy Přísahy, což je samo o sobě kouzelná kombinace.¹¹¹

Babiš se dnes rovněž prezentuje velmi silnými výroky na konto Green Dealu. Mezi svými novými evropskými kamarády z Patriotů prohlásil, že „je čas podívat se pravdě do očí. Green Deal je mrtvý... Existuje jediná cesta vpřed: zrušit Green Deal.“¹¹² Jenže to byl ten stejný Babiš, který v roce 2019 bez jakýchkoliv výhrad Green Deal podpořil a v roce 2020 podpořil i závazek snížit emise skleníkových plynů do roku 2030 o 55 %, opět bez mrknutí oka. Ještě v lednu 2022 Babiš prohlašoval, že „uvažovat o vystoupení ze Zelené dohody není vůbec na místě“.¹¹³ Babiš také hlasoval pro kondicionalitu namířenou proti jeho údajnému příteli a spojenci Orbánovi, plány Evropské komise na zavedení nových energetických daní atd. Jediné, kde vykazoval známky nekonformity, byly a jsou otázky týkající se jeho střetu zájmů plynoucího z faktického vlastnictví holdingu Agrofert.¹¹⁴

¹⁰⁶ Táhneme za jeden provaz, *Zemědělec*, 6. 5. 2011 (<https://zemedelec.cz/tahneme-za-jeden-provaz/>), navštíveno 23. 1. 2025.

¹⁰⁷ Sezemský, Jiří: Babišův matrix: Telička lobbuje za vyšší dotace pro Agrofert, *Forum24*, 4. 7. 2016 (<https://www.forum24.cz/babisuv-matrix-telicka-lobbuje-za-evropske-dotace-pro-agrofert/>), navštíveno 23. 1. 2025.

¹⁰⁸ Detailně k tomuto spojení ANO a ALDE viz Hloušek, Vít a Lubomír Kopeček: Strange Bedfellows: A Hyper-pragmatic Alliance between European Liberals and an Illiberal Czech Technocrat. *East European Politics and Societies* 1/2022, s. 29–50. Rukopis textu je dostupný online (https://www.researchgate.net/publication/345411580_Strange_Bedfellows_A_Hyper-pragmatic_Alliance_between_European_Liberals_and_an_Illiberal_Czech_Technocrat), navštíveno 30. 1. 2025.

¹⁰⁹ Tamtéž.

¹¹⁰ Rekawek, Kacper, Thomas Renard a Bárbara Molas (eds.): *Russia and the Far-Right Insights from Ten European Countries*. International Centre for Counter-Terrorism, Haag 2024. Dostupné jako pdf (<https://icct.nl/russia-and-far-right-insights-ten-european-countries>), navštíveno 30. 1. 2025.

¹¹¹ <https://patriots.eu/parties>

¹¹² Vaculík, Radim: Babiš na setkání Patriotů v Madridu: Green Deal je mrtvý, zrušte ho. *Novinky.cz*, 8. 2. 2025 (<https://www.novinky.cz/clanek/domaci-babis-na-setkani-patriotu-v-madridu-green-deal-je-mrtvy-zruste-ho-40508234>), navštíveno 23. 2. 2025.

¹¹³ Šamanová, Dáša a Sabina Dračková: Zeman ani Fiala tomu nerozumí. Babiš obhajuje, proč odsouhlasil Green Deal. *CNN Prima News*, 2. 1. 2022 (<https://cnn.iprima.cz/zeman-ani-fiala-tomu-nerozumi-babis-obhajuje-proc-podepsal-green-deal-54424>), navštíveno 23. 2. 2025.

¹¹⁴ Krutlík, Ondřej: Evropská politika ANO včera a dnes. *Revue Kontexty* 1/2025, s. 5–9.

3.10 Nabídka určuje poptávku?

Přejít od liberální proevropské frakce v Evropském parlamentu ke konzervativním nacionalistům strážným krajní pravici představuje i v tomto obecně dosti pragmatickém prostředí poměrně značný veletoč. ANO ale takové veletóče předvádělo i v domácí politice. Jeho současný populisticko-technokratický a v některých ohledech až Orbánem mírně říznutý profil je totiž už třetí programovou „identitou“ strany, která, velmi zjednodušeně řečeno pod jedním vedením Andreje Babiše stihla vystřídat jakýsi technokratický modernizační kvazi-liberalismus, populističtější verzi sociální demokracie a aktuálně platný národovecko-konzervativní kurs.

Jistě, najdeme i obecné rysy, které jdou napříč ideovými veletóči ANO. Marketingově úspěšná snaha prezentovat ANO jako něco, co je diametrálně odlišné od klasických politiků, což nejlépe charakterizuje dodnes známé heslo „Nejsme jako politici, makáme!“. Co na tom, že z ANO se v mezičase stala etablovaná součást českého stranického systému. Řada lidí evidentně Babišovi tuhle umnou rétoriku, kterou se vymezuje v podstatě proti všem ostatním politikům, pořád věří. I když už Babiš nemluví o řízení státu jako firmy, ostatně jeho manažerské kompetence dosti intenzivně a s nedobrym výsledkem prověřila covidová éra, ANO se stále tváří jako kompetentní. K tomu postupem času přibyla jistá lidovost, ostentativně najevo dávaná starost o obyčejné „naše lidi“, což mohou být někdy důchodci, někdy odpůrci migrace, jindy kdokoliv, kdo se zrovna hodí. I tady je pozoruhodné, jak Andreji Babišovi, který prostě není prototypem „našich lidí“ ani z hlediska svého životního příběhu a tím méně z hlediska svého životního stylu, tato zjevná mezera mezi obrazem a realitou u jeho voličů prochází. Celkově je však pro ANO typická spíše dynamika, flexibilita a nulové ideologické či ideové zakotvení.

Andreji Babišovi se zalíbil politologický koncept catch-all strany, ačkoli ho příliš dobře nepochopil. Catch-all strana je všežravá, snaží se zachytit všechny dostupné voliče. Popisuje zejména situaci přelomu 60. a 70. let minulého století, kdy se strany jako sociální nebo křesťanští demokraté rozhodly vyjít vstříc požadavkům moderní doby. Ta znamenala podstatnou proměnu fungování společnosti, která byla daleko otevřenější a ve které byla daleko větší sociální mobilita. Předtím se většina voličů v podstatě rodila do určité politické a sociální situace, v níž setrvala celý život. Celý život tak volila jednu stranu, například venkovští věřící křesťanské demokraty a městští dělníci sociální demokraty. Větší dostupnost vzdělání, sociální stát a větší pracovní mobilita však znamenaly, že si lidé svůj politický názor začali tvořit více samostatně a také jej v průběhu života častěji měnili. Politickým stranám nezbylo, než se adaptovat,

což v praxi znamenalo rozvolnění (ale ne opuštění) ideologie a snaha zaujmout i jiné voliče než tradiční kmenové. Pořád to ale bylo tak, že například sociální demokraté obhospodařovali politický prostor nalevo od středu a křesťanští demokraté napravo od středu. Ani catch-all strana prostě nenabízí něco úplně všem.¹¹⁵

Jak trefně poznamenal komentátor Martin Čaban: „*Andrej Babiš ovšem nehledal definici catch-all party v politologickém slovníku, nýbrž ve slovníku klasickém, a tak dospěl k závěru, že ‚all‘ znamená prostě všichni. A tak při honu na voliče roztáhl roj-nici tak širokou, až se tají dech (...) Když chcete být catch-all podle Babišova výkladu, musíte být prostě připraveni si o některých věcech myslet všechno najednou.*“¹¹⁶ Babiš a jeho stranické kolegyně a kolegové jednoduše říkají každému to, co chce slyšet. Podnikatelům něco jiného než odborářům, proukrajinským voličům něco jiného než těm protiukrajinským, prostě každému to jeho v marketingově výhodném balení. Slibem nezarmoutíš.

Že to není konzistentní politická nabídka? Samozřejmě není. Ale jak už víme, podnikatelským stranám na konzistenci nezáleží. Politiku pojmají jako tržnici, ve které nabízejí podobní vekslákům to, po čem zrovna voliči touží. A až se toho nasýtí, nebo až se změní móda, prostě dovezou jiné zboží. U ANO je taková schopnost naprostých ideových a politických obrátů krásně dokumentovatelná na proměně jejich politických programů, na které lákali voliče pro parlamentní volby 2013, 2017, 2021 a na které lákají voliče i v roce 2025.

Pro volby 2013 nachystalo ANO program pod sloganem „Ano, bude líp“.¹¹⁷ Pod dosti obecnými prioritami (1. dáme lidem práci, 2. stejná pravidla pro všechny, 3. aby tu chtěly žít i naše děti) se skrývala pestrá směs různých bodů a slibů, které střídavě cílily na různé skupiny populace od podnikatelů a živnostníků až po zaměstnance. Byly tu i vzájemně sotva slučitelné priority, byly tu odkazy na Česko jako „dobrou značku“ se slavnou podnikatelskou minulostí. Bylo tu mnoho slov o údajně endemické korupci, k čemuž přispěl fakt, že z „*politiky a politiků se stala v očích veřejnosti nedůvěryhodná převodní páka pro prosazování různých účelových zájmů, nikoli zájmů občanů. Vytvořila se atmosféra všeobecného přesvědčení, že dnešní politický svět dává příležitost jen bohatým a vyvoleným,*“ proti čemuž stojí ANO, jejíž kandidátky jsou složené z lidí, „*kteří něco dokázali, vybudovali, je za nimi vidět jejich práce, lidí, kteří vědí, jak těžké je probít se životem, jak složitá je cesta za úspěchem, a lidí, kteří usilují o to, aby úspěšní mohli být i ostatní.*“¹¹⁸ Rétorika budování zněla spíše baťovskyy než komunisticky a apel na potřebu méně byrokratického a efektivnějšího státu, který by občanům více

115 Fiala, Petr a Maxmilián Strmiska: *Teorie politických stran*. Brno: Barrister & Principal 1998, s. 86–87.

116 Čaban, Martin: Komentář: Odbory i zaměstnavatelé. Babiš bere všechno a vláda mu pomáhá. *Seznam Zprávy*, 27. 1. 2025 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-komentar-odbory-i-zamestnavatele-babis-bere-vsechno-a-vlada-mu-pomaha-268906>), navštíveno 29. 1. 2025.

117 ANO: *Volební program pro volby do Poslanecké sněmovny 2013*. Archiv autora.

118 Tamtéž, s. 3.

sloužil a méně je otravoval, byl vyloženě liberální a klidně mohl patřit kterékoli ze stran české umírněné pravice. Odkazy na podporu vzdělání a občanské společnosti musely potěšit všechny intelektuální voliče a v podstatě by konvenovaly i „pražské kavárně“.

Program ANO připomínal tržiště, ve kterém si každý přišel na své, případně jako bonboniéra, ve které by svou oblíbenou pochoutku našli příznivci umírněné levice i příznivci umírněné pravice. Podnikatelům se slibovaly nižší daně a efektivní stát snižující byrokratickou zátěž. Příjmově slabším větší přerozdělování ve zdravotnictví i sociální politice. Měštům a vesnicím mimo jiné přísnější regulaci hazardu. Vědcům a vědkyním špičkové postgraduální vzdělávání a podporu aplikovaného výzkumu. ANO chtělo také podporovat české potraviny i „zelenou krajinu“.¹¹⁹ Program sice sugeroval, že v Česku leccos není v pořádku a že tradiční politici nedělají dobře svou práci a potřebují daleko více kontrolovat (majetková příznání politiků a další opatření), ale návrh měla před negativistickou rétorikou Zemanovy spálené země optimistická rétorika slibů, které ANO po volbách realizuje. Nové prostředky měly plynout na infrastrukturní projekty, místní rozvoj, do školství i zdravotnictví.

Rovněž v oblasti zahraniční politiky nebylo vlastně možné s programem ANO polemizovat:

„Chceme, aby se Česká republika opět stala důvěryhodným partnerem. Proto musí mít svébytnou, sebevědomou a předvídatelnou zahraniční politiku. Říkáme ANO politice zohledňující dlouhodobé české státní zájmy, které budou definovány v co možná nejširší politické shodě. ANO politice hlásící se ke spoluzodpovědnosti za Evropu, svět a za lidská práva. Nechceme prosazovat české zájmy navzdory našemu členství v mezinárodních organizacích, ale naopak jejich prostřednictvím. Evropská unie, NATO, OSN jsou nejvhodnějším partnerem pro prosazování našich zájmů a pro posilování naší bezpečnosti v době, kdy se charakter hrozeb prudce vyvíjí a globalizuje. Říkáme ANO pěstování nejlepších možných vztahů se sousedy včetně příhraniční a regionální spolupráce. Pro ANO je samozřejmost i celosvětová podpora českých hospodářských zájmů exportem počínaje.“¹²⁰

Zároveň však věty o tom, že stát je jen pro vyvolené, byly jasně populistickým momentem dělícím společnost na imaginární zlé elity a imaginární hodné občany, kteří jsou jimi utlačováni. ANO pak představovalo zachránce, který se vydal do boje se zlými elitami. Tato zjednodušující představa společnosti rozdělené na „my“ a „oni“, proti kterým za „nás“ bojuje hodný politik, je kvintesencí populistického přístupu k politice. Už v tomto

programu se objevily prvky strašení občanů, typické pro ANO zejména od doby migrační krize. Vzhledem k realitě Česka jako jedné z nejbezpečnějších zemí světa se paradoxně týkaly vnitřní bezpečnosti: *„Česká republika se kvůli zhoršující ekonomické a sociální situaci velké části obyvatel stává výbušným prostředím, co se týče vnitřní bezpečnosti. Je tedy nutné přijmout celý komplex opatření, aby se situace nejen v této oblasti zklidnila.“¹²¹* Nicméně v konkrétních opatřeních i tady katastrofický narativ ustoupil vcelku rozumným optimistickým slibům. V kontextu Babišova podnikání zněla kouzelně kritická a až havlovská věta o ekonomice, která předběhla právo.¹²²

Shrneme-li to, byl konglomerát slibů sice nerealistický, ale nijak nevybočoval z mainstreamové nabídky. Ostatně, nerealistické sliby jsou běžnou součástí programové nabídky většiny stran, umírněných i extremistických. Obsahoval silně liberální i sociálnědemokratické momenty, nebyl nacionalistický ani kulturně konzervativní. Jeho hlavní narativ se sice odrážel od přehnané kritiky aktuálních českých poměrů, ale ještě daleko více sliboval technokratickou, ale vcelku akceptovatelnou vizi modernizace Česka v evropském i globálním kontextu.

Volební manifest ANO pro volby 2017 začíná kouzelně, jakousi naléhavou promluvou Andreje Babiše k voličům, která vzhledem k jeho aktivitám před rokem 1989 nepostrádá jistý komický nádech: *„V roce 1989 jsme doufali, a ještě dlouho si pak mysleli, že se nesnesitelného korupčního systému konečně zbavíme. Nevyšlo to. Bojujeme s ním dodnes. Bohužel.“¹²³* V preambuli jsou pro Babiše typické ubliženecké tóny, když líčí, jak nepěkně se k němu zachovala Sobotkova ČSSD. Jinak je ale program vyladěný na základě poučení z migrační krize a do středu zájmu ANO klade bezpečnost.

Program obsahoval i motivy více rozpracované v knize „snícího“ Babiše, o které bude ještě řeč. Tady se tyto sny projeví sliby investic do ledasčeho. V oblasti změn politického systému se oficiální program ANO naopak držel oproti Babišově knize docela zpět. Když si vybavíme obstrukční taktiku hnutí ANO po celé volební období 2021–2025, zní neuvěřitelně následující bod z programu: *„Pokud se budeme podílet na vládě, budeme průběžně jednat s opozičními stranami. Nebudeme a priori odmítat návrhy zákonů opozice, vždy je posoudíme a budeme se jimi zabývat. Totéž očekáváme od vládních stran, pokud budeme v opozici.“¹²⁴* Dodejme jen, že ani vládnoucí ANO s premiérem Babišem (2018–2021) žádnou konstruktivní debatu s opozicí nevedlo. Celkově lze hodnotit, že programu nechybějí opět ani liberální ani sociálnědemokratické momenty, je však ještě více roztržštěn, a navíc začíná obsahovat ještě explicitněji

119 Tamtéž, s. 6.

120 Tamtéž, s. 7.

121 Tamtéž, s. 20.

122 Tamtéž, s. 4.

123 ANO: *Teď nebo nikdy. Ten jediný program, který potřebujete. Program hnutí ANO pro volby do Poslanecké sněmovny 2017* (<https://www.anobudelizp.cz/file/edee/2017/09/program-hnuti-ano-pro-volby-do-poslanecke-snemovny.pdf>), navštíveno 1. 2. 2025, s. 3.

124 Tamtéž, s. 5.

populistické momenty, například v pasážích o migraci nebo podpoře domácího průmyslu.

Problémem spíše bylo, že relativně umírněný program sekundoval dosti přepálené kampani, ve které se ANO stavělo do role oběti ostatních stran. Rádo by samozřejmě dotáhlo všechny pozitivní věci do konce, ale tradiční politici a „kmoťři“ mu to prostě nechtějí dovolit.¹²⁵ Daleko významnější pro ilustraci tehdejšího Babišova přemýšlení a přesvědčování voličů je kniha, pod kterou je podepsán jako autor, i když se jedná o dílo kolektivní.¹²⁶ Kniha exponuje sugestivní vylíčení Babišova naštvání na korupci a na neschopné politiky, kteří se tolik liší od něj, cílevědomého, pracovitého a schopného manažera. On, na rozdíl od neschopných politiků hledících jen na své zájmy, nabídl národu v této knize vizi.

Opět se jedná o vizi typu bonboniéra, ve které si můžete poměrně po libosti vybrat tu nejoblíbenější pochoutku. Vedle vize digitálního Česka, za kterou by se nemuseli stydět ani Piráti, je tu i vize solidárního Česka, která jako by se vracela ke kořenům sociální demokracie. Nad kapitolou o nutnosti posílit prevenci v péči o zdraví jistě zaslzel štěstím ne jeden lékař. Dokonce i elektromobilita a její podpora si našla své čestné místo vprostřed Babišových zelených vizí ekologicky odpovědné cirkulární ekonomiky.¹²⁷ A k tomu samozřejmě dálnice a rychlovlaky, protože ty se přece líbí skoro každému.

Pozdější silné antimigrační téma je tady načrtnuto poeticky až cudně: „Podle mě by měla být Evropská unie jako stará slovanská nebo keltská vesnice. Uvnitř ní lidé obchodují, navštěvují se, pomáhají si. No, taky se někdy hádají. Normální život. Dneska se tomu říká volný pohyb zboží, služeb, kapitálu a osob. Ale za posledním stavením to končí. Palisáda, příkop, hliněný val. Hranice. Tahle naše vesnička nemůže ubytovat každého, kdo hledá lepší život. Na to není dost velká. Pohostinnost nabídne jen tomu, kdo může přispět ostatním. Vesnici chrání ozbrojenci, kteří jsou dobře vyzbrojeni a vycvičeni. A když je cizinců na hranicích příliš a mávají sekýrami, tak jdou pomoci i odvážní obyvatelé. To znamená všichni.“¹²⁸ Babiš se posunul jasně a definitivně k měkkému euroskepticismu, ale tím se vlastně jen dostal do českého mainstreamu.

Jenže kniha obsahuje i poměrně nebezpečné myšlenky, které prozrazují, že Andrej Babiš a jeho tým už tehdy považovali demokratickou politickou soutěž za zbytečnou komplikaci a namísto toho nabídli technokratické vládnutí expertů:

„Rozdělení na levice a pravici dávno neplatí, za ty roky z tradičních, zkostnatělých politických stran jakákoli ideologie dávno vyprchala. Jde pořád o tytéž lidi, kteří na politické kořisti tloustnou víc než dvacet let. Pod různými hesly mají jeden jediný cíl. Udržet se tam co nejdéle, a pokud to nejde, tak si najít jiný způsob, jak podojit stát. Sami dobře vědí, že v normálním životě by se tak dobře neužili. Pokud vůbec. Žijí z politiky. Funkce a příjmy z nich, to je jejich ideologie. Jsem hluboce přesvědčený o tom, že takoví lidé do politiky nepatří. Do politiky by měli chodit lidi, kteří ve svém životě něco dokázali, lidi, kteří politiku chápou jako službu a povolání, lidi, kteří mají nějakou vizi.“¹²⁹

Ostatně se hlásil hrdě k meziválečné vizi Jana Antonína Bati, která také neměla s demokracií mnoho společného. Neváhal ani načrtnout vizi podstatné redukce demokratických institucí, které ale v turbulentní střední Evropě, které je Česko součástí, plní důležitou roli brzd a protiváh autoritářských tendencí. Vidina v podstatě nekontrolovaných přímo volených starostů a zrušených krajů¹³⁰ je sice funkčně špatně představitelná, ale pořád ještě nesáhá na fundamenty českého konstitucionalismu a demokratické politiky. Představa o parlamentu zmenšeném na polovinu prozrazuje naprosté nepochopení toho, jak takové parlamenty, kterým Babiš rád říká „žvanírny“, fungují. Relativní většinový volební systém (tedy takový, jakým volí dolní sněmovnu ve Velké Británii) se do českých podmínek také vůbec nehodí. Zrušení senátu by znamenalo podstatné oslabení pro demokracii zdravých brzd a protiváh. Babišovi by to ale nevadilo, prostě by se opět posílila exekutiva: „*Jasně, Senát má taky nějaké pravomoci, třeba jak zabránit bezvládní nebo násilným ústavním změnám. Tak ty by mohl převzít prezident, když už ho volíme přímo. A o nejdůležitějších změnách, změnách ústavy nebo mezinárodních paktech by rozhodovali všichni v referendu.*“¹³¹ Jenže demokracie je založena právě na tom, že se exekutiva a legislativa do značné míry vzájemně korigují a kontrolují. Názornou ukázkou, co se děje, když tyto kontrolní mechanismy vůči exekutivě (vládě a hlavě státu) oslabíme, poskytuje Orbánovo Maďarsko.

Hlavním lákadlem na voliče před volbami 2021 byla kniha podepsaná opět Andrejem Babišem a nazvaná sugestivně: „Sdílejte, než to zakáží!“¹³² Neméně sugestivní byl úvod, ve kterém se čtenář dočetl například toto: „*Je to naposled, co kandiduju do Sněmovny. A myslím, že moje éra je ta nejúspěšnější v polistopadové historii České republiky. A kdybyste si to nemysleli, tak chci říct, že jsem se Vám už zaplatil. Osobně jsem přivezl z*

125 Eibl, Otto a Miloš Gregor: Obecná charakteristika kampaní a jejich vybrané prvky. In Otto Eibl a Miloš Gregor (eds.): *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2017*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2019, s. 72–74

126 Babiš, Andrej: *O čem sním, když náhodou spím? Vize 2035 pro Českou republiku, pro naše děti*. Praha, 2017 (<https://www.anobudelip.cz/file/edee/2017/o-cem-snim-kdyz-nahodou-spim.pdf>), navštíveno 1. 2. 2025.

127 Tamtéž, s. 100–101.

128 Tamtéž, s. 254.

129 Tamtéž, s. 10.

130 Tamtéž, s. 126–129.

131 Tamtéž, s. 131.

132 Babiš, Andrej: *Sdílejte, než to zakáží!* ANO, Praha, 2021 (<https://www.anobudelip.cz/file/edee/sdilejte/sdilejte.pdf>), navštíveno 3. 2. 2025.

*Bruselu 42 miliard korun navíc pro Českou republiku, které jsem vyboxoval. Celkem to bylo 978 miliard. Tak myslím, že za Babiše dobrý, ne?*¹³³ To je vlastně Babiš v kostce. Tvrdí něco, co může být už zítra úplně jinak. A veškeré benefity převádí na peníze.

Kniha si zachovala roztrášený charakter publikace předchozí, ale proměnila se svým tónem. Jednak se dá číst jako sebechvála Babiše-ministerského předsedy, bohatá na řadu zajímavých vizí, co a jak by v Česku mohlo být, jednak jako poněkud temné proroctví toho, co Česku hrozí, pokud by Babiš po volbách 2021 opět nesestavil vládu. Kniha má sice kolem 450 stran, ale obsahuje hodně fotografií a je vysázena tak, že ji můžete proletět během jednoho odpoledne.

Zamyslíme-li se nad strukturou, získává strašení na významu, protože celou knihu exponuje. Bez včasného zásahu by na nás zlá EU seslala migranty a jen hrdinný boj dvou středoevropských lídrů – Orbána a Babiše – zachránil Česko před podvolením. Migranti prostě frčeli a frčí dodnes. Co na tom, že v Česku bychom potřebovali spíše nějakou rozumnou deregulaci pracovní migrace, neboť ekonomika trpí dlouhodobě nedostatkem pracovní síly. Babiš prostě exponoval téma migrace způsobem, který je typické pro evropské populisty, nejčastěji krajně pravicové provenience. Nejde o to, že by neregulovaná migrace byla v pořádku, ale Babiš ve své knize kromě výkřiků typu „uzavřeme Schengen“¹³⁴ nenabízí žádné reálné řešení. Pokračuje ale chytře. Protože postavil kampaň na tématu bezpečnosti, následuje příběh o skvělém vojákově Petrovi a podpoře armády. Zase je úplně jedno, že to absolutně nekoreluje s Babišovým odmítáním například nákupu stíhaček F-35, které jsou třeba k tomu, aby české vojenské letectvo udrželo krok s měnícími se podmínkami současného válčení.¹³⁵

Kniha je plná lidských příběhů. Nechybí ani oblíbený symbol Baťa, ale většina těchto příběhů je věnována obyčejným lidem. Tohle Babiš a jeho marketingový tým vždycky uměli. Tvářit se jako jeden z nás, „prostých“ lidí. Je přitom úplně jedno, že jeho životní příběh a žitá realita tomuto kaširovanému obrazu ani v nejmenším neodpovídá.

Po armádě přicházejí děti, tedy Babišův apel na to, aby „se co nejdříve děti narodilo u nás v České republice“.¹³⁶ A šermuje

prorodinnou politikou Viktora Orbána. Jenže v roce 2023 činil průměr na jednu matku v Česku 1,7 dítěte. Tohle číslo nedostačuje k prosté reprodukci populace, k tomu by musel být průměr 2,1 dítěte. Nicméně je vyšší než v Maďarsku, kde průměr činil 1,58.¹³⁷ Mimochodem, Babiš měl evidentně pro autokraticky orientované vládcy slabost. Kromě Orbána si velmi pochvaloval setkání s tureckým prezidentem Erdoganem nebo indickým premiérem Naréndrou Módím. Ani jeden se k demokracii ve své zemi nechová dobře.

S dětmi samozřejmě souvisí otázka dostupnosti bydlení, jenže Babiš nenabízí reálné řešení, ale nechává se unášet vizí o státní firmě budující levné byty. Čímž se, asi ne úplně chtěně, posunuje k Husákovu 3+1.¹³⁸ Respektive ani to ne, protože napřed zaníceně agituje pro rozvoj mikrobytů a jako vzor ukazuje naprosto přelidněný, s nedostatkem prostoru a bytové výstavby bojující Hongkong.¹³⁹ Je to Babišův marketing, jak už jej známe. Občas postraší, občas nabídne závrtně moderní (na první pohled), ale nerealistickou vizi (což je jasné nejspíše při druhém přečtení), ale hlavně slibuje, všechno všem („Týden v lázních zdarma pro každou ženu k jejím 70. narozeninám. A každé ženě, která je v důchodu, chci dát v Den českých matek a babiček odměnu. Taková tisícovka by se šikla, co říkáte? (...) Když už budu moct konečně jezdit po nové D1, kterou dokončíme v říjnu, mohli bychom všem českým automobilistům dát technickou zdarma.“)¹⁴⁰ Od masivních investic tu i onde až po národní plán boje proti rakovině. A novou vládní čtvrt v Letňanech. Anebo mluví o věcech, které jeho vláda ignorovala, ale „dodala“ je vláda Petra Fialy: „Tak mě napadá, že by nebylo špatné mít povinně angličtinu od první třídy.“¹⁴¹ A pak to proloží sentimentální pasáží o ženách, které procházely jeho životem.

Zajímavé je, že se Babiš dlouho drží dál od jakýchkoliv jasných výroků na adresu svých plánů s českým politickým systémem a českými institucemi. I tady sice zazní alegorie státu a firmy, ale jaksi zdrženlivěji a až stydlivěji: „Tak mě napadla taková firma, která bude vyrábět firmy. Firmy s podílem státu.“¹⁴² Ale nakonec to přijde: „Chci stát, který není složitý a funguje. Náš stát ale složitý je. Čím víc máme institucí a placených volených zástupců lidu, tím je naše republika pomalejší, dražší a existuje tu obrovské množství nejrůznějších zájmů, které často jdou proti sobě. Nedá se to efektivně řídit. Nedá se to koordinovat. Nedá se

133 Tamtéž, s. 3.

134 Tamtéž, s. 11.

135 Minaříková, Kamila: Babiš ostře zkritizoval nákup F-35: Zbytečné. Tímto nesplníme závazky vůči NATO. *Deník.cz*, 12. 2. 2024 (https://www.denik.cz/z_domova/armada-cr-nakup-le-tounu-f-35-andrej-babis-kritika-nato.html), navštíveno 4. 2. 2025.

136 Babiš: Sdílejte..., c. d., s. 45.

137 <https://www.statista.com/statistics/612074/fertility-rates-in-european-countries/>

138 Zcela explicitní nostalgie po normalizaci v knize rovněž nechybí (Babiš: Sdílejte..., c. d., s. 378).

139 Babiš: Sdílejte..., c. d., s. 58–60.

140 Tamtéž, s. 126 a 149.

141 Tamtéž, s. 90.

142 Tamtéž, s. 303.

*rychle dohodnout. Nedá se tady stabilně fungovat. Skoro každý rok jsou volby. Budou zase příští rok. A pak znovu a znovu.*¹⁴³ Na první pohled lákavé. Jenže navrhované změny si jaksí příliš nerozumí nejen s demokracií, ale ani s českou realitou.

Babiš například volal po tom, aby vládla vždy jen vítězná strana a ne žádné koalice. Ale není přece kapricem politiků, ale vůlí voličů, že máme poměrně hodně stran reprezentovaných v parlamentu a že žádná z nich nedosáhne na nadpoloviční většinu křesel. My už ale víme, že Babiš by nejraději vládl bez parlamentu, který nemá rád a jehož kontrola jej obtěžuje. Navrhuje britský volební systém, tedy jednomandátové obvody, ve kterých se volí jen v jednom kole a vítěz bere vše. Jenže, jak víme z debat o volebních reformách v době opoziční smlouvy, je takové řešení nejen neústavní, ale také problematické z hlediska toho, jak česká stranická politika vypadá, jak funguje a jak jsou rozděleni čeští voliči. Babiš se silácky opře do Ústavního soudu,¹⁴⁴ ale prakticky aplikovatelného na jeho manažerské vizi české politiky není nic. Nakonec nejpraktičtější částí knihy je recept na trhanec.¹⁴⁵ To je skutečně ta jediná věc, kterou lze opravdu tak, jak byla v knize popsána, aplikovat a trhanec si udělat třeba k večeři.

Volební slogan pro rok 2021 „Až do roztrhání těla“ se inspiroval Josefem Švejkem.¹⁴⁶ A volební program byl stejně sugestivní jako Babišova výše okomentovaná kniha. Sugeruje představu Česka v jakémsi obklíčení migranty, zlým „Bruselem“ usilujícím o naši suverenitu a zevnitř ohroženém TOP 09 a „Pirátoštanem“, kteří nás chtějí připravit o naši českou korunu.¹⁴⁷ A proto přichází opět ANO a Andrej Babiš, aby nedali ani naši zemi, ani „naše lidi“, ani naše zdraví, naši přírodu či náš průmysl.

Kromě pocitu ohrožení je v programu přítomna i stylisticky dosti osobně laděná nota o tom, co všechno dobrého ANO ve vládách od roku 2014 dokázalo prosadit a jak tvrdě ANO pro „naše lidi“ maká. Dosti nadsazená, ale marketingově nepochybně vděčná, je snaha napasovat Babiše do role zachránce střední Evropy před migračními kvótami: „V červnu 2018 jsem zarazil kvóty proti ilegální migraci.“¹⁴⁸

A ovšem nesmějí chybět obligátní sliby všeho všem. Ve stále ještě lehce covidovém kontextu se na první místo dostalo samozřejmě zdravotnictví, ale sliby se nešetří ani v kapitolách

věnovaných financím a ekonomice. Poučeno o tom, kdo jsou jeho voliči, zaměřilo se ANO v sociální politice naprosto cíleně a do značné míry exkluzivně na důchodce, kterým naslibovalo kdeco od průměrného důchodu 20 tisíc až po seniorského ombudsmana. Nicméně realita Babišovy podpory důchodcům v době jeho vládnutí je problematičtější. Řeči o tom, jak jim coby ministr financí a premiér přidával, je třeba korigovat faktem, že v době, kdy byl (2007–2013) ministrem financí Babišův oblíbený terč Miroslav Kalousek, zvedl se podíl průměrného starobního důchodu k průměrné mzdě z 41,69 na 43,79 procent. V letech, kdy byl ministrem financí Babiš a Schillerová, poklesl tento poměr na 36,69 procenta.¹⁴⁹ Naopak modernistické vize byly oproti předchozím programům oslabeny. Digitalizace jako pojem sice zůstala, ale smrškla se na několik technikálií, na vědu a výzkum slíbili 2,5 procenta HDP, ovšem až pro rok 2025,¹⁵⁰ jinak mnoho modernizačních impulsů v programu pro volby 2021 nenajdeme. Dosti negativně byla orientována volební kampaň ANO, kde pod heslem „*Tohle fakt nechci!*“ pracovalo s motivem migrace a nevybíravou a často na falešných argumentech založenou kritikou ostatních stran.¹⁵¹

Co nám ANO nabídlo ve volebním roce 2025? ANO se kromě naproste kritiky vlády upnulo na návrat nějaké formy EET, na téma důchodové reformy, které je mezi jeho voliči populární a kde slibuje návrat věku odchodu do důchodu na 65 let, aniž by řeklo, kde na to český stát vezme peníze. Také hovoří o energetické chudobě, za kterou činí odpovědnou jen a pouze politiku EU, jako by se už třetím rokem nebojovalo na Ukrajině.¹⁵² Pro voliče ANO nejsou populární ani veřejnoprávní televize a rozhlas, respektive navyšování koncesionářských poplatků. Sledují dost často „alternativní“ média. A tak Andrej Babiš začátkem roku 2025 vypustil balonek v podobě návrhu sloučit obě instituce do jedné. Zdůvodňoval to provozními úsporami, ale ve skutečnosti spíše považuje veřejnoprávní média, která si dovolí být tu a tam k ANO kritická, za nepřátele. A ještě se k takové nízké politické motivaci drže přízná: „*Hlavní důvod toho našeho návrhu je ekonomický. Hlavní důvod je, že občané nemají platit peníze na netransparentní instituce, které ještě navíc jsou zneužívány ve prospěch této vlády a pětikoalice.*“¹⁵³

Módě vydávání předvolebních knih se před volbami 2025 neubrání ani Alena Schillerová, která se rozhodla pojmut

143 Tamtéž, s. 344.

144 Tamtéž, s. 348–349.

145 Tamtéž, s. 100–101.

146 ANO: *Až do roztrhání těla! Ten jediný program, který potřebujete. Jako vždycky* (<https://www.anobudelip.cz/file/edee/2021/ano-volebni-program.pdf>), navštíveno 1. 2. 2025.

147 Tamtéž, s. 5.

148 Tamtéž, s. 11.

149 Tamtéž, s. 16. (Kmenta: *Babišovo Palermo I*, c. d., s. 213.)

150 Tamtéž, s. 25.

151 Chrobák, Adam: *Politický marketing hnutí ANO ve volbách do Poslanecké sněmovny 2017 a 2021*. Bakalářská práce. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Katedra politologie a evropských studií, Olomouc 2023, s. 33–35.

152 ANO: *Lepší Česko. Prosinec 2024. Noviny hnutí Ano ZDARMA* (<https://www.anobudelip.cz/file/edee/2024/lepsi-cesko-prosinec.pdf>), navštíveno 4. 2. 2025.

153 Stuchlíková, Lucie: *Ekonomický nesmysl s rizikem, míní kritici o Babišově plánu s ČR a rozhlaseem. SeznamZpravy.cz*, 31. 1. 2025 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-zivot-v-cesku-babis-planuje-sloucit-ct-a-rozhlas-269033>), navštíveno 4. 2. 2025.

kritiku současné vlády jako součást apokalyptického žánru (zatímco Andrej Babiš se omezil pouze na souborné vydání svých opozičních projevů¹⁵⁴). Svě dílko¹⁵⁵ zabalila do metafory karetní hry, ve které volby 2021 namíchaly karty tak, že Česko jenom prohrává. Věrna své pečlivě budované image ekonomické expertky ANO, která je schopná mluvit jazykem srozumitelným pro široké vrstvy potenciálních voličů, exponovala knihu líčením ekonomického úpadku, do kterého se země za poslední roky údajně dostala. Pečlivou selekcí negativních informací navodila atmosféru bídy, kterou může zvrátit jedině návrat ANO do Strakovy akademie. Druhým bodem útoku na vládu je údajná dehonestace všech, kteří s ní nesouhlasí: „*Kdokoli v Česku poukáže na neschopnost Fialovy vlády, je označen za dezoláta. ... Kdokoli si dovolí vyslovit pravdu, že drtívá většina neúspěchů Fialovy vlády nijak nesouvisí s válkou na Ukrajině, dostane okamžitě nálepku proruského švába.*“¹⁵⁶ Jenže Schillerová nedělá nic jiného, jen s opačným znaménkem: „*Čeština má ještě další zajímavé slovo. Utrínos. To se hodí na všechny ministry Fialovy vlády, kteří jen koukají, jak jim ministr financí škrtá miliardy tam, kde ani škrtnout nejdou, a pokud jdou, tak strašlivým způsobem mrzačí to, o co se mají ministři starat a pečovat.*“¹⁵⁷

Ale i tady se vše zase stočí na peníze, když srovnává působení Fialovy vlády se známou písní skupiny Kabát Colorado nebo si cucá z prstu náklady na Green Deal a stylem hospodské populistky maluje obrázek bohulibých účelů, na které by takové peníze šly použít. Petra Fialu se snaží co nejvíce spojit v první řadě s Green Dealem, v řadě druhé s Evropskou komisí, což v euroskeptickém Česku prostě zabírá bez ohledu na to, že ANO dokázalo během své vlády nabídnout namísto spolupráce jen stání v koutě a odkývání řady politik včetně Green Dealu bez ohledu na specifické české zájmy.

Žánrem je to vlastně kniha velmi podobná těm, které vycházejí podepsané Andrejem Babišem jako autorem. Lidová moudra a poněkud nesouvisle, ale okázale prezentovaný obecný popis údajně neudržitelné situace se střídá s lidskými příběhy. Marketingově zdatný mix ale postrádá cit pro detail i pro argumentační konzistenci, jako třeba tam, kde automaticky směšuje EET s ochotou obchodníků přijímat platební karty,¹⁵⁸ což, jak si jistě pamatujeme, bylo spíše naopak. Nebo když motá dohromady důchodovou reformu a pokles porodnosti, jevy, které spolu věru nesouvisí.¹⁵⁹

Knihla obsahuje i vyloženě nebezpečný moment, ve kterém Schillerová označuje de facto rozhodnutí Ústavního soudu ve věci změn valorizace důchodů, kterou ÚS soudil v letech 2023–2024. Stížnosti ANO tehdy nevyhověl, a proto teď označila Schillerová jeho rozhodnutí za politické a Ústavní soud samotný za exponenty vládní politiky.¹⁶⁰ Je to další kamínek do rostoucí mozaiky důkazů, jak lehkovážně smýšlejí exponenti ANO o základních principech, na kterých je postavena (nejen) česká demokracie.

Co je tedy to dobré, co přinese případná nová vláda ANO? Vlastně nevíme. Víme, že je to opak toho, co dělá vláda současná, jako Ariadina nit se prakticky všemi kapitolami a všemi tématy prolíná znovuzavedení EET, která zjevně pro Alenu Schillerovou plní funkci magického fetišu a supernástroje řešícího veškeré ekonomické problémy zároveň. Ale jinak čteme jen nadávky na Fialovu vládu smíchané se sentimentálními ohlednutími. Co bude, když ANO sestaví po volbách vládu? Těžko říct.

S volebním programem v kampani roku 2025 dělalo ANO drahoty a uveřejnilo jej až v září 2025. Nicméně už předtím Babiš postupně prozrazoval některé prvky kampaně, jako například návrat EET, návrat věku odchodu do důchodu na hranici 65 let, nedodržení slibu v rámci NATO vynaložit na obranu 5 % HDP nebo zastavení české muniční iniciativy a radikální redukce pomoci Ukrajině. A nezapomínal ani na populistické sliby, jako rodičovský příspěvek 400 tisíc a plat učitelům ve výši 75 tisíc měsíčně.¹⁶¹

Program samotný potvrdil již dříve existující podezření, že základním kamenem získávání voličů budou sliby ekonomických a sociálních jistot, činěné bez ohledu na reálné rozpočtové možnosti Česka.¹⁶² Pozoruhodný byl také až apokalyptický styl, který líčil Česko jako zemi, v níž je kvůli vládě Petra Fialy prostě všechno špatně:

„Už máte dost drahoty a neustálého růstu cen u energií, potravin, léků nebo bydlení. Už máte dost pocitu ohrožení a nekonečného strašení válkou. Už máte dost nesnášenlivosti a věčného nálepkování. Už máte dost toho, jak vám vláda ustavičně lže a nezastane se vás. Už máte dost nejistoty a nepřetržitého proudu špatných zpráv.“¹⁶³

154 Babiš, Andrej: *Tak to vidí Babiš. Čtyři roky v opozici*, ANO, Praha 2025 (<https://www.anobudeliz.cz/tak-to-vidi-babis>), navštíveno 13. 8. 2025.

155 Schillerová, Alena: *Na tahu jsou srdce*, 2017 (<https://www.anobudeliz.cz/srdce>), navštíveno 20. 7. 2025.

156 Tamtéž, s. 9.

157 Tamtéž, s. 39.

158 Tamtéž, s. 19–20.

159 Tamtéž, s. 27.

160 Tamtéž, s. 34–35.

161 Nejedlý, Matěj: Andrej Babiš na sociálních sítích odkryl další části svého programu. *SeznamZpravy.cz*, 25. 7. 2025 (<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/volby-do-poslanecke-sne-movny-babisova-budoucnost-zavazek-nato-by-neplnil-pridal-by-policiistum-a-obcim-282503>), navštíveno 13. 8. 2025.

162 ANO: *Program pro váš lepší život. Program hnutí ANO do parlamentních voleb 2025* (<https://www.anobudeliz.cz/file/eede/ke-stazeni/volebni-program-2025.pdf>), navštíveno 2. 12. 2025.

163 Tamtéž, s. 3.

Alternativní ráj na zemi má být podle ANO založen zejména na zlevnění cen energií, snížení čekací lhůty na zdravotní zákroky a posílení prevence ve zdravotnictví, zrychlení bytové výstavby, zastropování věku odchodu do důchodu na 65 let a přísnějším azylovém zákonu. To je všechno pěkné, jenže bytovou výstavbu slibovali posilovat všechny strany, které v Česku od počátku milénia vládly, a žádná zatím recept nenašla. Problémem českého zdravotnictví číslo jedna nejsou čekací lhůty, ale efektivita systému, která je díky poměrně široce distribuované nemocniční péči na hraně. Důchodová reforma Fialovy vlády je odborníky vnímána jako malý, ale naprosto nutný krok, pokud nechceme zavléci český důchodový systém do obrovského strukturálního deficitu, a přísný azylový zákon je jedna věc a fakt, že Česko potřebuje masivní příliv pracovní síly ze zahraničí věc druhá. Tuto skutečnost přitom uznává i hospodářská strategie, kterou pro hnutí ANO vypracoval tým kolem jeho špičkového politika Karla Havlíčka.¹⁶⁴ O naprostém populismu ekonomických slibů ANO ve volebních kampaních i mimo ně jsme již napsali v této studii dostatečný počet slov na to, abychom ukázali ne-realističnost Babišovy ekonomické programatiky. Dodatečné náklady státního rozpočtu na plnění těchto slibů byly vyčísleny až na více než 100 miliard.¹⁶⁵ Je zajímavé a symptomatičké, že k podobné částce se analytici dopracovali, když sečetli náklady

na sliby, které „rozdala“ Babišova menšinová vláda po volbách 2017.¹⁶⁶ V kombinaci s explicitním příslibem snižování daní¹⁶⁷ to však působí jako čistá ekonomická fikce.

V oblasti obrany a vnější bezpečnosti sice ANO chvályhodně hlásí připravenost plnit alianční závazky plynoucí z členství v NATO, avšak jinak program vypadá jako psaný bez znalosti současného kontextu ústupu USA z Evropy, zvýšeného rizika globálních konfliktů a zejména v něm chybí jakákoliv zmínka o tom, jaké bezpečnostní riziko představuje ruská agrese na Ukrajině a jak má tomuto riziku Česko čelit. Kontradiktorní vyjádření o tom, že „posílíme ochranu českého vzdušného prostoru“ a zároveň přehodnotíme akvizici stíhacích letounů páté generace F-35, jež jsou právě k tomu určeny, není ani třeba komentovat.¹⁶⁸ Podle kapitoly o zahraniční politice by se zase mohlo zdát, že stačí zrušit Green Deal, bojovat proti migraci a dělat ekonomickou diplomacii a suverenita Česka bude zachráněna a vzkvétat.¹⁶⁹ Uhranutí nekonstruktivně euroskeptickou frakcí Evropského parlamentu Patrioti pro Evropu, kam Babiš s ANO přestoupil rovnou z liberální skupiny, bylo prostě v tomto směru příliš velké, a tak se nedočteme více než výčet velmi obecných cílů a prázdných národoveckých floskulí.

164 ANO: *Hospodářská strategie. Česko: země pro budoucnost 2.0* (<https://www.anobudelip.cz/file/edee/2025/09/hospodarska-strategie.pdf>), navštíveno 2. 12. 2025, s. 15 a 18.

165 Holub, Petr: Účet. Na kolik přijdou Babišovy sliby, *SeznanZpravy.cz*, 24. 6. 2025 (<https://www.seznanzpravy.cz/clanek/volby-do-poslanecke-snemovny-babisovy-sliby-zatim-vychazi-na-100-miliard-279690>), navštíveno 12. prosince 2025.

166 Němec, Jan: Babišovy sliby za 100 miliard? Většina jsou dárky voličům, skutečných investic je jen malá část, *Ekonom*, 3. 5. 2018 (<https://ekonom.cz/c1-66126710-babisovy-sliby-za-100-miliard-skutecných-investic-je-mensina>), navštíveno 2. 12. 2025.

167 ANO: Program pro váš lepší život..., c. d., s. 4.

168 Tamtéž, s. 23-24.

169 Tamtéž, s. 30.

4

ZÁVĚR

V době dokončení tohoto textu v prosinci 2025 je Andrej Babiš jasným vítězem podzimních voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky a člověkem, který bude vbrzku jmenován předsedou vlády. Jeho sen o zhruba 40 procentech hlasů a z toho plynoucí jednobarevné vládě¹⁷⁰ se nesplnil, a Andrej Babiš musel vyjednat koalici s krajně pravicovou SPD a cejchem skandálů Filipa Turka poznamenanou stranou Motoristé, hrající si na „autentickou pravici“. Pro Babiše představují Motoristé paradoxně větší problém, protože k dohodě s dalším politickým podnikatelem Tomiem Okamurou stačí Babišovi vzájemná spolupráce při nevydání stranických leaderů a pozice předsedy parlamentu. V poněkud již únavné přetahované o Filipa Turka se občas trochu ztrácí Babišův osobní problém se střetem zájmů, který Babiš vytrvale slibuje vyřešit. Zdá se však, že prezident Pavel bere Babišův střet zájmu vážně, a tak jsme na Mikuláše 2025 stále v situaci, kdy Babiš není ještě premiérem formálně jmenován, i když už víme, že se tak stane. Varianta, že by za ANO působil jako předseda vlády někdo jiný a Babiš hrál roli zákulisní šedé eminence byla podle všeho ze hry od samého počátku, všem spekulacím o Karlu Havlíčkovi nebo Aleně Schillerové v čele vládě navzdory. Babiš si prostě chce užít revanš a fakt, že by se stal prvním českým politikem, který se v čele strany po čtyřech letech v opozici dostal znovu do čela vlády. Ono by to ale bylo stejně jedno, protože Babiš je politický podnikatel a jeho strana je podnikatelská strana, která slouží jako nástroj pro politické a ekonomické zájmy svého zakladatele.

Sám koncept podnikatelské strany obsahuje z hlediska demokratické politiky nebezpečné rysy, jako je přílišná koncentrace a propojení moci politické s mocí ekonomickou, absence skutečné diskuse uvnitř strany a nahrazení politického dialogu politickým marketingem. To vše jistě najdeme v určité míře

i u „tradičních“ politických stran. Jenže podnikatelské strany neznají v tomto smyslu žádné mantinely. Podnikatel-zakladatel podobně jako Milo Minderbinder z Hellerovy *Hlavy XXII*¹⁷¹ nerozlišuje mezi tím, co je dobré pro firmu, a tím, co je dobré pro stát. Jak jsme viděli, když se tyto dva principy dostanou do křížku, Andrej Babiš neváhá odsunout státní zájmy na druhou kolej. Stranici jsou nedostatkové zboží v celém Česku, ale nikde na nich nezáleží tak málo, jako právě v podnikatelských stranách. Politika podnikatelských stran také nemá žádný obsah, protože je zcela podřízena politickému marketingu. Nejde o žádné principy, jen o hlásání toho, co chtějí voliči slyšet. A když je to jako celek plné rozporů a naprostých protikladů, nakonec to vlastně nevádí, protože dobře cílený politický marketing dokáže prodávat produkt přesně po těch částech, po kterých konkrétní skupina voličů touží.

Působení Andreje Babiše v podnikání se dost často ocitá na hraně zákona a jeho působení v politice na hraně se základními principy demokracie. Babišův politický styl ničí už tak poměrně komplikovanou českou politickou kulturu, která byla již předtím poškozena excesy vlastně všech tří prezidentů, různých „tradičních“ i netradičních stran (Věci veřejné). Jenže Babiš dovedl neuvěřitelně blábolivou vulgární rétoriku očerňující protivníky a vršící nesmyslné sliby k dokonalosti.¹⁷² V této rétorice vyplňující hodiny nesmyslných obstrukcí je dnes Babiš spolu s Tomiem Okamurou jednoznačně českým šampionem.

Ohroženy nejsou jen demokratické instituce, ohroženo je i mezinárodní zakotvení Česka. Jak vidíme na příkladech mnoha států ze střední Evropy, není nutné rovnou vystupovat z EU nebo NATO, abychom oslabili své mezinárodní postavení, a tím pádem i bezpečnost států geopoliticky stejně ohrožených jako Česko.

170 mul: Ani s Fialou, ani s komunisty. Babiš touží po jednobarevné vládě, *iDNES.cz*, 14. 10. 2024 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/babis-rozhovor-novinky-koalice-kscm-ods.A241014_101713_domaci_mul), navštíveno 11. 2. 2025.

171 Heller, Joseph: *Hlava XXII*. BB Art, Praha 2010.

172 „My v Čechách máme rádi přírodu. My chceme. My máme obrovský program na vodu. My chceme zasadit deset milionů listnáčů. Kůrovec nám žere lesy. My chceme znovu motýle! A ty včely mají rádi tu řepku, můžou si kecat novináři, co chtějí. Mají, je to pravda. Já jsem byl v Lysé nad Labem na výstavě.“ Kolář, Petr: My chceme znovu motýle! Babišův výrok si žije vlastním životem. *iDnes.cz*, 11. 6. 2019 (https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/my-chceme-znovu-motyle-andrej-babis-vyrok-internet-kolaze.A190610_133902_domaci_chtl), navštíveno 19. 2. 2025.

[newdirection.online](https://www.newdirection.online) @ndconservatism

New Direction is registered in Belgium as a not-for-profit organisation and is partly funded by the European Parliament.
The European Parliament and New Direction assume no responsibility for the opinions expressed in this publication. Sole liability rests with the author.